

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Urška Burkelc Hribar

**Spremembe v vlogah bodočih očetov v pričakovanju in po
rojstvu otroka**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Urška Burkelc Hribar
Mentorica: izr.prof.dr. Alenka Švab

**Spremembe v vlogah bodočih očetov v pričakovanju in po
rojstvu otroka**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

SPREMEMBE V VLOGAH BODOČIH OČETOV V PRIČAKOVANJU IN PO ROJSTVU OTROKA

Spremembe na vseh družbenih področjih so pripomogle tudi k spreminjanju vloge očeta v družini. Raziskave po svetu, predvsem v Združenih državah Amerike, na Švedskem, Nizozemskem, Franciji, Nemčiji, Veliki Britaniji in ostalih državah so pokazale, da se odnos med očetom in otrokom bistveno spreminja. V teh državah so očetje postali prava modna tema, pri nas s tem malo zaostajamo. Kljub temu pa se tudi v Sloveniji stvari spreminjajo na bolje; očetje imajo vedno več zakonskih pravic. Zakonske možnosti torej obstajajo, pa se očetje zaradi tega bolj vključujejo in se tudi počutijo bolj vključene? Zanimale so me predvsem subjektivne percepcije očetov, občutki, ki jih navdajajo, ko izvejo, da bodo očetje in po tem, ko se otrok rodi. Kakšne so vloge, ki jih prevzamejo v času nosečnosti in kakšne po rojstvu otroka? Si moški želijo biti bolj enakopravno vključeni pri vzgoji in negi otroka ali še vedno prevlada njihova zgodovinska vloga materialnega preskrbovalca?

Ključne besede: očetovstvo, očetovske vloge, starševstvo.

CHANGES IN ROLES OF FATHERS YET TO BE AND AFTER THE CHILD IS BORN

The changes in all social areas contributed also to the changing roles of the father in the family. Surveys all over the world, especially in United States of America, Sweden, Netherlands, France, Germany and Great Britain had shown that the relationship between the father and child is changing. In those countries the new fatherhood became a real fashion subject, while in Slovenia we are still a bit left behind. Anyway also in Slovenia things are changing to the better; the fathers have more legal rights than they had ever before. But do those legal rights make fathers feel more included? I was interested in those man subjective perceptions and their feelings while expecting and after the child is born. What are their roles while the pregnancy and which roles do they take when the child is born? Do the fathers wish to be more equally included in raising and taking care of their children or is it being the financial provider still their main and the most important role?

Key words: fatherhood, father roles, parenthood.

KAZALO

1	UVOD	5
2	SPREMEMBE V DRUŽINSKEM ŽIVLJENJU	7
2.1	Sodobni trendi spreminjanja družinskega življenja	8
3	SPREMEMBE V OČETOVSTVU	10
3.1	Očetje v tradicionalnih družbah	11
3.2	Novo očetovstvo	13
4	PREHOD V STARŠEVSTVO	17
4.1	Partnerja med nosečnostjo	17
4.2	Značilnosti prehoda v starševstvo	19
4.3	Prehod v očetovstvo	21
5	MOŠKI IN OČETOVANJE	26
5.1	Čustveni položaj očeta	26
5.2	Očetovska vloga	27
5.2.1	<i>Vloga materialnega preskrbovalca</i>	28
5.2.2	<i>Vloga gospodinjskega pomočnika</i>	29
5.2.3	<i>Vloga negovalca</i>	29
5.2.4	<i>Vloga vzgojitelja</i>	29
6	RAZISKAVA	31
6.1	Opis raziskave	31
6.2	Vsebinska opredelitev raziskave	33
6.3	Rezultati raziskave	35
6.3.1	<i>Obdobje pričakovanja otroka</i>	35
6.3.2	<i>Rojstvo otroka</i>	42
6.3.3	<i>Obdobje po porodu / rojstvu otroka</i>	45
6.4	Interpretacija rezultatov raziskave	50
7	PRIHODNOST OČETOVSTVA	58
8	ZAKLJUČEK	60
9	LITERATURA	62
	PRILOGE	65
	Priloga A: Demografski vprašalnik	65
	Priloga B: Intervju	66

1 UVOD

Družbena predstava o starševstvu se je dolga leta naslanjala predvsem na materinstvo, ki je v vseh časovnih obdobjih in civilizacijah nekako determinirano in brezčasno. Tako v sociološki kot v psihološki literaturi o otrokovem razvoju so zgodnje raziskave o starševstvu obravnavale mater kot tisto, ki v največji meri skrbi za otroke, hkrati pa je bila mati tudi glavni dejavnik socializacije in najbolj zanesljiv vir informacij o starševstvu in razvoju otrok znotraj družine. (Zavrl 1999,18)

Ko prebiramo literaturo o starševstvu in družini izpred 30-tih ali več let, vselej zasledimo, da je o materinstvu in ljubezni med materjo in otrokom napisanega veliko. Otrok je del matere in mati s svojo predanostjo in vzgojo daje otroku del sebe. Mati je ljubeča, skrbna, razumevajoča, nesebična. Vsa njena dejanja izhajajo iz ljubezni do njenega otroka in otrok je smoter njenega življenja.

Ob tovrstnih besedah in razmišljanjih dobimo občutek, da je mati idealen, popoln in samozadosten objekt otrokovega bivanja. Materina vloga je nedvoumna, jasna in samoumevna.

Tudi vloga očeta je bila včasih jasno definirana. Oče je bil patriarh, glava družine. Bil je tisti, čigar glavna naloga je bila družino materialno preskrbeti in ji zagotoviti dostojno življenje.

»Dejstvo je, da je ženska morala utemeljena v podobi matere, ki ničesar ne zahteva, temveč le daje, moška pa v konceptu očeta, ki se v stiku z drugimi bori za čim boljši položaj v hierarhiji delovnih mest in za čim boljše plačilo«. (Zaviršek 1994, 30)

Skozi čas pa se je za razliko od materine vloge, kjer velikih sprememb v materinskih praksah niti ni zaznati, vloga očeta v družini začela korenito spreminjati. Očetje so se začeli odmikati od svoje prej predvsem pasivne vloge, k vedno bolj aktivni družinski vlogi. Seveda tukaj ne gre posploševati, vsekakor pa lahko govorimo o trendu, ki pa ne

velja nujno za celotno očetovsko populacijo. Danes naj bi za sodobnega očeta veljalo, da se le-ta vključuje in sodeluje pri vzgoji, negi in skrbi za otroka.

O fenomenu tako imenovanega novega očetovstva, premiku od patriarhalnega družinskega modela, v katerem so moški - očetje identificirani z vlogo materialnega preskrbovalca družine k aktivnejšemu vključevanju moških v družinsko življenje, skrb za otroke itd., govorimo od sedemdesetih let 20. stoletja dalje. (Knijn in Mulder 1987)

V sedemdesetih letih se je v Evropi in v ZDA namreč začelo bolj sistematično raziskovanje dejanske vloge očeta v družini in hkrati njegovega vpliva na posamezne družinske člane. Eden izmed dejavnikov, ki je ravno tako vzpodbudil nadaljnje raziskovanje, je tudi usihajoč vpliv očeta v družini. S tem, ko oče ni več patriarh, ki naj bi bil edini odgovoren za dobro in zlo svojih družinskih članov se posledično tudi njegova očetovska avtoriteta vse bolj spreminja v starševsko avtoriteto.

V mojem diplomskem delu me je poleg zunanjih dejavnikov, ki so vplivali na spremembe v razvoju družine in očetovske identitete zanimalo tudi kakšna so občutja, želje, strahovi očetov pred velikim življenjskim izzivom, ki ga predstavlja rojstvo otroka in pa katere so tiste ključne spremembe do katerih pride v času nosečnosti in kasneje ob povečanju družine. Kako se očetje s temi spremembami soočajo in kako le-te vplivajo na njihovo partnerstvo, kariero, prosti čas in vsakdanjik v splošnem. Kakšne vloge prevzamejo v času nosečnosti in po rojstvu otroka, sem preverjala v zadnjem, metodološkem delu diplomske naloge, v sklopu katerega sem opravila intervjuje z mladimi očki, ki so mi zaupali svojo lastno izkušnjo.

Diplomsko delo je sestavljeno iz dveh delov. V prvem, teoretičnem delu sem na kratko predstavila podobo družine in očeta v preteklosti, pri čemer sem se osredotočila predvsem na ugotavljanje sprememb v primerjavi z novodobnimi očeti, njihovimi sedanjimi vlogami v družini in spremembami v partnerskem odnosu.

V drugem delu diplomskega dela sem opravila manjšo raziskavo v katero je bilo vključenih 8 očetov. Sledila je analiza in interpretacija rezultatov pridobljenih z intervjujem.

2 SPREMEMBE V DRUŽINSKEM ŽIVLJENJU

Skozi človeško zgodovino je imela družina različno vlogo, bila je različna po sestavi in pomenu, kar so določale temeljne življenjske razmere, socialni, politični, gospodarski in kulturni dejavniki. Hkrati z življenjskimi razmerami in sociokulturnimi premiki so se spreminjali tudi funkcija družine, medsebojne povezave in odnosi med družinskimi člani, ter podoba vsakega družinskega lika posebej. (Žmuc-Tomori 1989, 38)

Ker družina ni izoliran sistem, lahko trdimo, da na spremembe, ki se v njej dogajajo v veliki meri vpliva družbeno okolje in trenutne življenjske, gospodarske, politične in tehnološke razmere. Pa vendar na spremembe družinskega življenja ne vplivata le okolje in družba. Gre za prepletanje tako zunanjih kot tudi notranjih dejavnikov in vplivov.

»Družina je tista družbena institucija, kjer se posameznikova sposobnost produkcije realnosti oziroma družinskih praks najbolj izrazi, saj je družina družbeno percipirana kot zaprt milje (vsaj navidezno) v celoti prepuščen posamezniku; kot privatni milje v katerega »tujci« nimajo vstopa«. (Švab 2001, 55)

Po mnenju Švabove je ravno tovrstna zaprtost tista, ki omogoča posameznikom znotraj družine določeno mero samostojnosti pri spreminjanju družinske realnosti, kar pomeni, da njeno spreminjanje ni odvisno le od zunanjega okolja. Družina je oboje, objektivna družbena entiteta in tudi entiteta, ki jo soustvarjajo člani družine. (Švab 2001, 55)

Lahko rečemo, da gre pri spreminjanju družinskega življenja za vzajemne spremembe med okoljem v katerem družina deluje in ki nanjo vpliva, ter obenem družinskim življenjem, ki ga kreirajo posamezniki in vpliva na spremembe v okolju, kjer družina deluje.

Skozi zgodovino je zaradi različnih življenjskih razmer, ki so vplivale na družinsko življenje in obratno, prihajalo seveda do velikih sprememb. V nadaljevanju diplomske naloge se bom osredotočila na spremembe, ki so se skozi čas zgodile predvsem na področju očetovstva in očetovske vloge v družini. Ključne za te spremembe pa so tudi

značilnosti današnjosti. V Evropi prihaja v današnjem času do določenih trendov v spreminjanju družinskega življenja.

2.1 Sodobni trendi spreminjanja družinskega življenja

Trendi spreminjanja družinskega življenja v Sloveniji in Evropi se kažejo predvsem v (Rener 1995, 19-22):

- Intenzivni pluralizaciji družinskih življenjskih stilov.
- Pluralizaciji družinskih oblik in naraščanju števila le-teh.
- Deformalizaciji zakonske zveze.
- Zmanjšanju števila sklenitev zakonskih zvez in naraščanju neformalnih zakonskih zvez.
- Naraščanju števila razvez, kot posledica izgube socialnega statusa in pomena zakonske zveze.
- Naraščanju števila reorganiziranih družin, kjer vsaj eden od partnerjev ponovno vzpostavlja družinsko skupnost.
- Spreminjanju družinskih potekov
 - Zviševanje starosti otrok ob izselitvi od doma in ustvarjanja lastne družine prokreacije;
 - Pomikanje odločitve za starševstvo;
 - Podaljševanje sklepne faze družinskega življenja, kot posledica višanja življenjske dobe.

Eden izmed ključnih trendov spreminjanja v času prehoda iz modernosti v postmodernost¹ je družinska pluralizacija. »Med bistvene pogoje ohranjanja modernega značaja družine v postmodernosti ob hkratnem pojavljanju novih družbenih fenomenov, ki spremljajo moderne družbene funkcionalnosti družine, uvrščamo družinsko pluralizacijo in iz nje izhajajočo družbeno legitimnost t.i. nasprotujočih si fenomenov ali

¹ Obdobje, ki sledi modernosti. Visoka ali pozna modernost.

soobstoj raznolikih razumevanj posameznih segmentov družinskega življenja«. (Švab 2001, 79-80)

Po Švabovi je družinska pluralizacija tipično postmoderen fenomen. Delimo ga na pluraliziranje življenjskih stilov in potekov, spreminjanje družinskih vrednot in intradružinsko diferenciacijo, ki se nanaša na pluralizacijo posameznih vlog znotraj družine. Materinstvo ostaja v svoji osnovi tipično moderno, medtem ko se očetovstvo kaže tako s pluralizacijo moških identitet, kot tudi z očetovsko nevpletenostjo v družinsko življenje. Ena izmed tipičnih poznomodernih novosti je namreč legitimna neprisotnost očetovstva. (Švab 2002, 86-87)

Poleg družinske pluralizacije so po A. Švab (Švab 2001, 81-82) tipični fenomeni družinskega življenja v postmodernosti tudi:

- osvobajanje družine od bioloških determinant;
- družbena promocija preloženega materinstva ob ohranjanju temeljnega načela družine – materinstva skozi oči materinstva;
- sočasen pojav novega vpletenega očetovstva in družbena legitimizacija očetovske neprisotnosti;
- soobstoj nasprotujočih si ideologij, povezanih z raznolikimi fenomeni;
- legitimnost nuklearne družine, kot modernega družinskega modela in ostalih družinskih oblik.

Velike spremembe v družinskem življenju se pojavijo tudi ob prestopu žensk iz privatne v javno sfero, ko se začnejo ženske množično zaposlovati, kar privede do sprememb v vlogah med spoloma. Ni več jasne ločnice med tem, kdo je dejanski preskrbovalec družine, kar je bila še do nedavnega jasno definirana vloga moškega. To lahko privede do tega, da začnejo moški izgubljati svojo moško identiteto povezano z vlogo suverena patriarha, hkrati pa začnejo oblikovati novo očetovsko identiteto. Z zaposlovanjem mater se z očetovih pleč lahko odvali veliko breme materialnega preskrbovalca, hkrati pa se zgodi, da zaradi izgube teže svoje pomembnosti, očetje razvijejo manjvrednostni kompleks, ki lahko negativno vpliva na življenje v družini.

3 SPREMEMBE V OČETOVSTVU

Kot sem omenila že v samem uvodu tega diplomskega dela, večjih sprememb v sami vlogi matere in materinstva nasploh ni zaznati, medtem ko so se očetovske vloge začele zelo spreminjati. Če je bila prej poglavitna vloga očeta materialna skrb za preživetje njegove družine, je sedaj postala veliko več kot le to.

Da bi lahko razumeli vlogo očeta danes, je nujno, da se ozremo v bližnjo preteklost, saj lahko le skozi kronološka obdobja in primerjavo med njimi, opazimo dejanske razlike in spremembe v očetovanju.

Tako je v moderni meščanski družbi z delitvijo zasebne in javne sfere prišlo do sledeče delitve vlog: ženski je zaradi biološke zmogljivosti rojevanja pripadala primarna vloga pri negi in vzgoji otrok, medtem ko je moški moral poskrbeti za materialno oskrbo družine.

Moški so torej predstavljali javno sfero na katero je vezan zaslužek, ženske pa so predstavljale zasebno sfero, vezano na dom. Kljub temu, da je bil poudarek na materi, ki je skrbela za vzgojo in nego otrok, pa so že takrat prisotnost očeta v družini visoko vrednotili. Veljalo je prepričanje, da je za zdrav razvoj otrok tudi očetova prisotnost nujna. Kljub temu, da se je že takrat poudarjala pomembnost njihovega vključevanja, pa se očetje takrat vseeno v večini niso aktivno vključevali v družinsko življenje.

In zakaj je bilo dejansko temu tako? So bili očetje le premalo spodbujani tako s strani svoje partnerke, kot tudi s strani družbe, ki se kljub zavedanju pomembnosti očetove prisotnosti verjetno s tem vprašanjem takrat niti ni aktivno ukvarjala? Vse to drži, a razlogi so tudi drugje.

Dejstvo, da očetje niso sodelovali pri skrbi in negi majhnih otrok, se je vedno skrivalo za močno pozicijo moških na trgu delovne sile. Relacija oče-skrb za majhne otroke je bila vedno mistificirana z izjavami moških »delam, torej skrbim za svojo družino«. Šele v

zadnjem obdobju so moški sprevideli, da biti oče pomeni več kot delati zunaj družine. (Kanter, 1987)

Družbena zaželenost po prisotnosti očeta v vsakdanjem družinskem življenju in pri negi ter vzgoji otroka tako postaja vedno bolj očitna in veliko očetov se tega tudi že zaveda. Še več, večina izmed njih si tudi želi biti aktivno prisotnih v življenju svojega otroka, vendar pa samo zavedanje in želja velikokrat le nista dovolj.

3.1 Očetje v tradicionalnih družbah

V različnih zgodovinskih obdobjih in kulturah, so imeli očetje različne vloge.

Velika večina današnjih družb se je razvila iz brezrazredne družbe lovcev in nabiralcev hrane pred deset in deset tisočletji. Način življenja je določal tudi vloge moškega in ženske, očeta in matere. Moški so z lovom in ribolovom skrbeli za hrano, branili so ozemlje in življenje plemena, bojevali so se in opravljali verske obrede. Ženske so negovale otroke, vzdrževale bivališče, nabirale, shranjevale in pripravljale hrano. Ta delitev je bila jasna in stroga; moški je povezoval družino zunaj, ženska je oblikovala življenje znotraj družinskega kroga. (Žmuc-Tomori 1989, 39)

Pleck loči 4 obdobja kulture očetovstva (Švab 2000, 253):

- oče kot avtoritativen moralni in verski pedagog (18. in zgodnje 19. stoletje);
- oče kot distancirani preskrbovalec družine (2. Polovica 19. stoletja in sredina 20. stoletja);
- oče kot vzor za ponotranjenje spolne vloge (1945-1965);
- novi oče, ki neguje in skrbi za otroke in je hkrati zaposlen (od poznih 1960-ih do danes).

Glede na Pleckovo klasifikacijo prisotnosti očeta skozi različna zgodovinska obdobja, lahko sklenemo, da je vsem obdobjem skupno to, da je oče vseskozi prisoten, vendar pa

se njegova očetovska vloga spreminja, kar je v veliki meri odvisno od specifičnega zgodovinskega obdobja. Če je bila nekoč njegova primarna in najpomembnejša vloga avtoritarnega očeta in preskrbovalca družine, pa le-ta v sodobnosti dobiva popolnoma nove dimenzije.

Dolgoletne in globoke zgodovinske zakoreninjenosti ni tako lahko preseči, zato je tudi razvoj očetovske identitete dokaj počasen. Ne glede na to, da je vsako zgodovinsko obdobje in življenje v njem samo po sebi specifično in unikatno, pa vendar ostaja polarizacija moškega in ženske vseskozi vedno enako jasna in toga.

...v opisu »tradicionalnega« moškega in očeta, ki je živel v mestu v začetku 20. stoletja, je še vedno poudarjena njegova skrbniška funkcija, medtem ko je njegov osebni in čustveni prispevek k družini v ozadju. Svoje družabne, prijateljske in celo čustvene potrebe je ta tradicionalni moški izpolnjeval zunaj doma, v svoji moški družbi, v gostilni, pri pijači, kartah in drugih, takrat povsem za moške pridržanih dejavnostih. V vzgoji otrok je le malo sodeloval, tudi njegov dejanski vpliv na družino je bil v primerjavi z očetom v kmečki družini bistveno manjši. Njegovo možnost odločanja za družino, v kateri je bil večinoma odsoten, je uravnavala mati, ki je njegovo avtoriteto uporabljala bolj kot dopolnitev svoje vloge. Manj ko ga je njegovo delo zadovoljilo, manj možnosti za smiselno uveljavitev je imel in kolikor manj zadoščenja je doživljal pri delu, toliko bolj je to vrzel nadomeščal z avtoritativno vlogo doma. (Žmuc-Tomori 1989, 43-44)

Premik od tradicionalnega k modernemu moškemu liku pa ni bil ne popoln, ne takojšen. Kakor so se postopno, neenakomerno in ob silno različnih kulturnih spodbudah oziroma zavorah spreminjale splošne življenjske razmere in delovni pogoji, tako je v različnih družbenopolitičnih ureditvah tudi družina postopno in neenakomerno spreminjala svoj obraz. Lahko rečemo, da se shematski podobi tradicionalnega in modernega moškega prepletata še danes in da sta hkrati bolj ali manj izrazito prisotni celo v družbenem sistemu v različnih socialnih slojih. (Žmuc-Tomori 1989)

3.2 Novo očetovstvo

Vloga očeta se je, kot sem pisala v prejšnjih poglavjih, skozi zgodovino spreminjala. Tudi v današnjem času se mora očetova vloga prilagajati zahtevam in značilnostim današnjosti. Številne spremembe, ki izhajajo iz drugačnih življenjskih in družbenih razmer, so neizogibne tudi znotraj družine.

V družinskem življenju že dolgo ni več v ospredju samo »žensko vprašanje«, ampak se mu pridružuje tudi »moško vprašanje«. Predstavlja ga tako imenovani fenomen novega očetovstva.

»Pod novim očetovstvom razumemo celoto tistih vlog (in delovanj), s katerimi se moški kot oče neposredno vključuje v vsa dela (od gospodinjskega, negovalnega, vzgojnega in emocionalnega), ki so nujna sestavina družinskega življenja, brez katerih preprosto ne bi bilo mogoče »delanje ljudi« - ohranjevanje človeške vrste«. (Jogan 2001)

Lastnosti novega očetovstva se kažejo v spreminjanju ideologije očetovstva na družbeni in sistemski ravni in v spreminjanju moške identitete na individualni ravni. Očetje se brez dvoma spreminjajo, te spremembe pa postanejo še posebej očitne, če jih opazujemo iz generacijske perspektive.

Današnji očetje so v primerjavi s svojimi očeti nedvomno bolj aktivni v svoji vlogi. Spreminjajo pa se tudi vrednote. Današnji moški se zavedajo pomembnosti svoje starševske vloge in pričakovanj, da so bolj aktivni. Ne le očetov duh, ki se sem ter tja pokaže doma, pač pa zavzetost, toplina in njegov unikatni način ukvarjanja z otrokom je tisto, k čemur naj bi težili novodobni očetje. Ali bolje rečeno, dobri očetje. Vse to naj bi namreč obogatilo tako otroka, kot tudi mater oz. partnerico. Nova vloga očeta namreč posredno vpliva tudi na novo vlogo mater, na novo razmerje med partnerjema, na novo psihološko občutenje tako moškega kot ženske. Vse to pa seveda ne gre brez velikih izzivov in malih zapletov.

Postavlja se vprašanje; ali imajo očetje sploh možnost biti vključeni v življenje svojih otrok v enaki meri kot jo imajo matere?

Finančna podpora družine je vsekakor pomemben faktor, ki na nek način še vedno omejuje očete pri tem, da bi se bolj aktivno vključevali v starševstvo. C. Barnett in G. Baruch (Barnett in Baruch v Zavrl 1999, 27) menita, da je »služenje denarja« še vedno najpomembnejša komponenta očetovske vloge. Tudi če sta zaposlena oba starša je v večini primerov tako, da so očetje tisti, ki imajo vlogo primarnih hranilcev družine. Glavni vzrok, da je temu tako, pa naj bi bil tudi v razliki med višino plače moških in žensk.

Velikokrat se zgodi tudi, da so ravno partnerice tiste, ki ovirajo razvoj njihove očetovske vloge. Veliko mater si prav tako kot večina očetov, še vedno zamišlja tradicionalni model družine, kot najbolj zaželen, v okviru katerega je mater tista, ki prevzema vlogo starša, oče pa zgolj vlogo preskrbovalca družine. Posledično partnerica s svojim vedenjem prevzema monopol nad starševstvom in gospodinjstvom, ker je bila tudi sama tako vzgojena. Vzorci, ki jih je prevzela v preteklosti, vsekakor lahko predstavljajo veliko oviro v njenem pojmovanju starševstva, ki pa zelo vpliva na vključenost očeta v starševski proces.

Vendar pa ne le v materinih stališčih in privzgojenih praksah materinstva, tudi v njeni osebnosti so lahko zavore, ki očetu ne dovoljujejo, da bi se otroku bolj približal. Velikokrat so matere negotove in zaskrbljene, ter prepričane, da z otrokom nihče ne bo znal ravnati tako dobro in pravilno kakor znajo to same. Takšne oblastne in lastniške matere prevzamejo nase vso nego in skrb za otroka in ne pustijo nikomur, tudi partnerjem ne, da bi posegli na njeno področje. Velikokrat je razlog v tem, da takšne matere ne prenesejo tega, da bi se otrok navezal še na koga drugega. (Žmuc-Tomori 1989, 59)

Danes tradicionalni model očetovstva v splošnem ni več zaželen. Oče, ki zasluži dovolj denarja tako, da je pogosto odsoten z doma, velja za slabega očeta. Današnji moški

prihajajo do zavedanja, da je taka podoba odraslega moškega izrabljena in neuporabna. Očitno je, da te podobe v vsakodnevni praksi niti niso zaželele niti ne funkcionirajo več.

Velike spremembe, ki se dogajajo na področju očetovstva in oblikovanje nekega novega, sodobnega očetovskega lika, pa terjajo svoj čas in kakor pri vsakem razvojnem procesu se tudi tukaj kažejo občasni zastoji, oklepanje starega, preizkušene in domačega ob hkrati drznih korakih naprej, ki prinašajo vedno tudi nekaj tveganja.

Nedvomno je bila očetova vloga videti najbolj jasna in neproblematična, dokler je bil patriarhalni obrazec družine jasen in trden, dokler sta podrejenost in izkoriščanje žensk veljala za neproblematično razsežnost družbenih razmerij. Prelomi na teh področjih so še okrepili negotovost glede očetove vloge.

Na eni strani se zavoljo zmanjševanja avtoritete moških, izgube edinega oziroma glavnega prehranjevalca družine in tudi zaradi družbene sprejemljivosti odsotnih očetov izpostavlja vprašanje krize očetovstva. Na drugi strani pa gre za diskusije o novem, aktivnem očetovstvu, ki izpostavlja spremembe v smeri večje vključenosti moških v skrb za otroke, tako v smislu nege kot tudi v smislu vzgoje.

A. Švab (Švab 2000, 249) ugotavlja, da je bistvena značilnost novega očetovstva ravno prepad med zahtevami po vpletenosti današnjih očetov v skrb in vzgojo svojih otrok in pomanjkanjem znanja za takšno vpletenost. Le ta je vzrok za pogosto spodletele nove očetovske identitete. Sodobni problem nove očetovske identitete se kaže v tem, da je oče tudi, če si želi aktivno sodelovati pri vzgoji otrok, pogosto razočaran nad uspehom osebnega projekta vzgoje. Ne zna namreč uporabljati »poznomodernim« otrokom primerne vzgojne prijeme. Očetovska avtoriteta, kot edini »vzgojni« prijem, ki ga pozna, že nekaj časa ni več uporaben.

Možnosti, ki jih ima danes oče za očetovsko vlogo, spodbudno za otrokov razvoj in sodobni način življenja družine, so različne. Od njegove celotne osebnosti, motivacije,

pripravljenosti, izkušenj in tudi spodbud v ožjem in širšem okolju je odvisno, koliko jih izkoristi.

Kljub vsemu pa je oče v primerjavi z materjo, še vedno nekoliko odrinjen na rob starševanja. Potrebno bi bilo prenehati povečevati in poudarjati pomembnost vloge mater pri vzgoji otrok, ter dati očetu priložnost, da se najde v svoji očetovski vlogi. Kot pravi P. Brajša (Brajša 1987, 12) lahko edino na ta način materinstvo in očetovstvo, ki sta združena v sodobnem skupnem starševstvu, uresničita svoj osnovni cilj, to je vzgojo nove generacije svobodnih in ustvarjalnih, zadovoljnih in srečnih prihodnjih rodov.

4 PREHOD V STARŠEVSTVO

4.1 Partnerja med nosečnostjo

Sama sem mnenja, da se celotna pot prehoda v starševstvo začne že z načrtovanjem otroka. To je obdobje, ko se partnerja začneta intenzivno poigravati z mislijo, da bi rada postala starša.

Bodoča mati in bodoči oče, ki sta bila še do nedavnega le partnerja, doživljata v času nosečnosti veliko sprememb. Vsak zase in v medsebojnem odnosu. Dejstvo pa je, da na bodočega očeta medsebojen odnos med partnerjema vpliva bolj kot na bodočo mater. To je razumljivo, saj je bodoči oče pravzaprav »prostovoljec« pri skrbi za otroka, mama pa je skrbnica že po definiciji. Partnerski odnos je na preizkušnji že v obdobju materine nosečnosti, še bolj pa po rojstvu otroka.

Med nosečnostjo se ženska povsem naravno in logično v večji meri posveča sebi in svojemu plodu, na kar bi moral biti moški pripravljen. Raziskave kažejo, da večina moških zna in zmore čustveno stati ob strani svojih partnerk, čeprav jim s strani partnerke pripade manj pozornosti in nežnosti, večina moških tako narcistično izgubo zmore utrpeti. So pa seveda tudi takšni, ki skoraj ne občutijo nekih velikih sprememb ali pa se s tem ne ukvarjajo v tolikšni meri, da bi jih preusmerjena pozornost partnerke začela motiti ali bi se zaradi nje celo počutili zapostavljene ali izključene iz celotnega dogajanja.

Tako je neki očka pod psevdonimom Joe na forumu Ringaraja.net opisal svoje občutke glede partnerkine nosečnosti in pričakovanja otroka;

Zame (in najbrž še za znaten del moškega spola) je edini čas sedanjost. Če ga zdajle še ni, je zelo malo važno, da bo, če so seveda (skoraj) vsi pogoji za njegov prihod že pripravljene. Midva s piško², bova npr. v najinem stanovanju napeljala plinsko centralno ogrevanje namesto dosedanjih električnih TA peči. Pred-rojeno

² ženo

dete je zame prisotno po opravih, ki jih je potrebno prej napraviti. Ono³ osebno me je do sedajle butnilo v uho in nekajkrat v roko. Jaz bom rodil centralno, piška pa dete. Šele takrat bomo trije. (Ringaraja.net)

Veliko pa je moških, ki odtegnitev partnerkine pozornosti razumejo preveč osebno, postanejo užaljeni in še bolj občutljivi. Negativen izid tako predstavlja užaljen partner, ki po logiki začaranega kroga še bolj pritiska na partnerko, naj se mu posveti bolj, kot pa je ona sama takrat zmožna. Posledično prizadene partnerko, ki se lahko zato še bolj zapre vase.

Najboljša in najbolj zaželena je vsekakor obojestranska podpora. Ženska naj bi moškemu dala vedeti, da mu zaupa in da ne dvomi o tem, da bo dober oče, moški pa naj bi žensko potrjeval, ji lajšal telesne tegobe in duševne tesnobe. Dejstvo je, da imata oba določene strahove o tem, kako bodo nosečnost, porod in vzgoja potekali. Vsakdo do neke mere dvomi v svojo sposobnost biti dober oče oziroma mati in ravno zato je obojestranska podpora tako zelo pomembna.

Kako pa sicer vpliva nosečnost partnerke na bodočega očka? Poleg strahov in zaskrbljenosti, ter čustvenih in drugih sprememb na partnerskem področju, privede obdobje pričakovanja otroka tudi do sprememb na drugi ravni.

Nekateri moški med nosečnostjo partnerke veliko več časa preživijo na delovnem mestu ali pa iščejo dodatno delo, saj so velikokrat zaskrbljeni kako bo s financami. Veliko bodočih očetov se obrne po pomoč, podporo in nasvete k prijateljem, družini, predvsem pa k tistim, ki že imajo svoje otroke in lahko pomagajo z dragocenimi nasveti ali pa pogovorom.

Ravno zaradi potrebe po druženju s pari, ki ali pričakujejo ali pa že imajo otroke, se velikokrat zgodi, da partnerja spremenita krog prijateljev in spoznavata nove ljudi. C. in P. Cowan sta v svoji raziskavi celo ugotovila, da veliko moških v času pričakovanja

³ otrok

otroka spremeni svoj zunanji izgled - si pustijo rasti brke, brado, se zredijo ali shujšajo. (Zavrl 1999, 44)

O tem kako so doživljali nosečnost svoje partnerke očetje s katerimi sem tudi sama opravila intervjuje, pa več v empiričnem delu moje diplomske naloge.

4.2 Značilnosti prehoda v starševstvo

»Tranzicije so kvalitativne spremembe, ki pomembno preuredijo tako notranji psihološki svet, kot zunanje vedenje posameznika«. (Cowan 1988, 42)

Za lažji prehod v starševstvo je zelo pomembno, da se že med načrtovanjem starševstva partnerja veliko pogovarjata in si zaupata mnenja ter strahove povezane z povsem novim načinom življenja, ki ju čaka v bližnji prihodnosti. Kljub temu, da se dandanes večina moških in žensk še preden postanejo starši, dobro poučijo o svoji bodoči vlogi, pa se vseeno zavedajo, da se neznanim situacijam ne bo mogoče izogniti, kar povzroči občutek zaskrbljenosti in strahu pred neznanim.

Prehod v starševstvo zahteva aktiviranje številnih oblik kognitivnega vrednotenja, kot tudi notranja in zunanja sredstva, kar je potrebno za uspešno obvladovanje starševskih vlog. Iz teorij prehoda se domneva, da so v času odraslosti, novih vlog, situacij in zahtev potrebne spremembe v obnašanju, dokler se določajo nove nagrade in sankcije. Glede na te teze rojstvo otroka vodi v obdobje pomanjkanja stabilnosti in reorganizacije, kot tudi redefinicije in integracije novih znanj in obnašanj. (Michael in Goldberg v Levy-Shiff 1999, 563)

V razvojnih poteh moških in žensk v času prehoda v starševstvo pa skoraj neizogibno prihaja do odmikov v različnih smereh. Zaznavanje še nerojenega otroka v svojem telesu in potem zahteve novorojenčka v prvih mesecih po rojstvu, matere izzovejo, da hitro razvijejo generativno predanost svojemu odvisnemu otroku. Seveda takšne povezanosti ne razvijejo vse matere in tudi stopnja njene razvitosti je različna. Razlika med moškim

in žensko je tukaj ta, da se razvoj predanosti zgodi pri ženskah zelo hitro, medtem, ko je pri očetih proces veliko bolj kompleksen, saj je pri moških najbolj pomembna neposredna predanost negi in skrbi za njihove otroke, ki pa ni nujno, da se pojavi takoj, lahko se zgodi, da se sploh ne pojavi. (Zavrl 1999)

Na temo prehoda v starševstvo je bilo izvedenih kar nekaj raziskav, izpostavila bi nekaj skupnih ugotovitev (Zavrl 1999):

- raziskovalci ugotavljajo, da obstajajo velike razlike v doživljanjih med spoloma;
- vloga očetov je neposredna in nejasna, še posebej med nosečnostjo;
- moško starševstvo je posredovano skozi žensko bolj neposredno vpletenost in izkušnjo;
- kljub temu, da bodoča starša morda načrtujeta enakost pri delitvi dela, po rojstvu otroka obvelja tradicionalna delitev, saj mora moški kot edini hranitelj ostati na trgu delovne sile, medtem, ko je mati doma.

Prihaja pa tudi do drugih pomembnih sprememb, predvsem govorimo o spremembah v partnerskih odnosih. Leta 1992 sta C. Cowan in P. Cowan (C. Cowan in P. Cowan v Zavrl 1999) izvedla raziskavo, v kateri sta ugotovila, da se moški in ženska med prehodom v starševstvo resnično začneta razlikovati drug od drugega, in večje kot so razlike med njima, bolj usiha njuno zadovoljstvo z zakonsko zvezo.

G. Swedina po dvajsetih letih dela s prihodnjimi starši ali starši, ki so pravkar dobili otroka, še vedno preseneča dejstvo, kako so mnogi pari videti nepripravljeni na srečanje s hudimi problemi prilagajanja, ki se pojavijo ob širjenju družine z dveh na tri člane.

S tem, ko postaneta par, se vzpostavijo medsebojni odnosi na primerni ravni enakopravnosti, ki pa se s prihodom otroka zelo zapletejo. Povsem logično je, da bo materin odnos z novorojenim otrokom v njenem življenju prevladal, pri čemer se bosta časovni obseg za njo samo in količina energije za skupne potrebe s katerimkoli odraslim-predvsem partnerjem, opazno zmanjšala. Tudi pri očetu se bo

zgodila podobna sprememba, vendar v praksi le redkokdaj tako korenita. Precej izkušenj je, ki kažejo, da lahko danes pomeni rojstvo otroka celo razpad in ne vrhunec neke zveze. Vedno več je družin, ki se razidejo kmalu po tem, ko pride otrok. (Swedin v Zavrl 1999, 38)

Dejstvo je, da prehod v starševstvo zahteva tudi med partnerjema ogromno prilagajanja, sklepanja kompromisov, potrpežljivosti in pa predvsem razumevanja, kar je nujno, če naj se partnerstvo obdrži. Otrokov rojstvo nedvomno zahteva mnogo sprememb v družini; vsi družinski člani prevzemajo nove vloge in spreminjajo stare.

Odtujenost, utrujenost in pomanjkanje energije za reševanje partnerskih problemov, tako velikokrat ravno ob prehodu v starševstvo vodi v prepad, ki se običajno konča z razhodom oz. razvezo, velikokrat že v prvih letih po otrokovem rojstvu.

4.3 Prehod v očetovstvo

Ravno tako, kot predstavlja za žensko rojstvo otroka eno izmed ključnih prelomnic v njenem življenju, lahko rečemo, da velja enako tudi za moškega prehod v očetovstvo. V biološkem smislu moški postanejo očetje in ženske matere ob rojstvu prvega otroka. Vendar pa šele skozi vsakodnevno nego in stalno čustveno angažiranje v življenju svojih otrok očetje in matere postanejo starši v generativnem smislu.

Bistvena razlika med spoloma je v tem, da se prehod v starševstvo zgodi pri ženskah zelo hitro. Od mater se pričakuje, da nemudoma postanejo starši, medtem ko to ne velja za očete. Pri očetih je proces veliko bolj kompleksen, saj je pri njih najpomembnejši faktor zблиževanja neposredna predanost negi in skrbi za njihove otroke, ki pa ni nujno, da se pojavi takoj, lahko se celo zgodi, da se sploh ne pojavi.

D. R. Meyer (Meyer v Zavrl 1999, 34) navaja šest razvojnih nalog, ki jih morajo prevzeti očetje:

1. Preureditev konfliktnih predstav o vlogi očeta - mnogo očetov je odraščalo ob drugačni, ožji definiciji očetove vloge v otrokovi vzgoji in družinskem življenju, kot je vloga očeta, ki bi jo sami želeli prevzeti. Sodobni moški morajo razrešiti prav to konfliktno razliko.
2. Sprejemanje svojega deleža odgovornosti za otroke - skladno s spremenjeno vlogo očeta se spreminja tudi narava njegove udeležbe pri otrokovi vzgoji, to pa seveda bistveno vpliva na odnos med otrokom in očetom.
3. Vzdrževanje statusa hranilca družine - kljub naraščajoči želji večine očetov po večji udeležbi pri otrokovi vzgoji in vse večjem deležu zaposlenih mater večina očetov še vedno soglaša z vlogo hranilca družine.
4. Prilagajanje novemu urniku, ki ga oblikuje otrok – tudi očetje se morajo prilagajati otrokovemu urniku spanja, hranjenja in drugih dejavnosti, predvsem pa novemu položaju, kjer ima otrok, vsaj v začetnem obdobju, prednost pred drugimi družinskimi člani.
5. Spodbujanje otrokovega razvoja – avtor tu poudarja izsledke nekaterih raziskav, ki kažejo, da očetje vnašajo v otrokovo življenje drugačno razsežnost kot matere, ker se z otrokom ukvarjajo in igrajo drugače. Očetova igra z otrokom pomembno vpliva na otrokov kasnejši socialni in kognitivni razvoj.
6. Doživljanje sebe v vlogi očeta – večina moških se, ko postanejo očetje, tako ali drugače osebno spremeni. Očetovstvo povzroči spremembo vrednot in življenjskih prioritet.

V sklopu empiričnega dela naloge sem opravila intervjuje z očetmi, ki jih bom predstavila v drugem delu tega diplomskega dela. Moj sodelavec⁴, samostojni odvetnik na konkretna

⁴ Pripoved osebe, ki ni želela sodelovati v raziskavi, je pa dovolila objavo opisa svoje izkušnje v tem diplomskem delu.

vprašanja v sklopu intervjuja sicer ni želel odgovarjati, mi je pa dovolil, da opišem njegove občutke, ko je zvedel, da bo postal očka in ob rojstvu hčerke.

Žena mu je novico sporočila po telefonu. Takoj po opravljenem pogovoru je sijoč od sreče sklical vse sodelavce in nam vzhičen povedal, da bo postal očka. Kar nekaj naslednjih dni mu nasmeh ni izginil z obraza, kar naprej je prepeval ali pa si žvižgal. Dobra volja ga je spremljala celo nosečnost. Z ženo je hodil na vse zdravniške preglede, vsi sodelavci smo si ogledali vsako sliko plodu, seveda z njegovim podrobnim opisom, kaj vse je videl na ultrazvoku. Redno je obiskoval tudi šolo za starše in se zavzeto pripravljal na veliki dogodek.

Zaradi drobne konstrukcije njegove žene in velikosti otroka, so se zdravniki odločili, da opravijo carski rez. Sodeloval je pri vseh pripravah, bil v bolnišnici ob ženi, dokler so mu dovolili. Seveda samemu rojstvu, zaradi operacijskega posega, ni smel prisostvovati. Zato pa je toliko večjo srečo doživel, ko je lahko on prvi stisnil malo bitjece k sebi, saj mamica tega ni mogla. Komaj jo je dal iz rok, da so jo uredili. Dovolili so mu, da jo je pestoval še celi dve uri. Ob tem je našel »žrtev«, ki je morala narediti nešteto posnetkov srečnega očeta s svojo hčerko v naročju.

Iz porodnišnice je prišel naravnost v službo. Svojo srečo je želel deliti z nami. Sam sebe je komaj dohajal, ko je pripovedoval: » Vi si ne znate niti predstavljati, kako je to. Ženo pripelješ v bolnišnico, in čez nekaj časa držiš v roki nekaj malega, lepega, nekaj novega, kar si ti ustvaril..., kar je tvoje... to je nedojemljivo...pa tako lepa punčka je...res, tako lepa punčka je....«. Te in podobne besede smo tisti dan poslušali še večkrat. Dojenčica je stara sedaj že mesec dni in vsi sledimo njenemu razvoju, nočnemu joku, gledamo nove slike...in živimo z očetom, ki je neizmerno srečen, da ima otroka.

Tudi T. F. Cohen (Cohen v Zavrl 1999, 34) je že leta 1993 izvajal intervjuje z bodočimi in novopečenimi očeti in bil ravno tako kot jaz, tudi sam zelo presenečen nad tem, kako so opisali posledice prehoda v očetovstvo. Eden izmed očkov s katerimi je Cohen izvedel intervju, je takole opisal svojo izkušnjo: »*Mislím, da otrok vse spremeni.. To je naravnost*

čudovito...Treščilo je vame kot strela z jasnega. Nekaj vstopi v tvoje življenje in potem v tvojem življenju nenadoma prevlada. Spremeni tvoj odnos do vsakogar in vsega, in pretehtaš vse, kar ti je bilo do tedaj dragoceno... In sam pri sebi rečeš, to je čudež.» (33-letni občinski uradnik)

Občutki nekega drugega, nekoliko mlajšega očeta so bili podobni:

»Skoraj tako je, kot da bi bil na nek način izpopolnjen...kot bi se v meni prižgala majhna svečka. Ves čas je tukaj, čutiti je njeno toploto, če hočeš jo lahko uporabiš za luč... Skoraj tako je, kot da bi imeli cilj v življenju. Vse, kar sem storil prej, ni bilo zelo pomembno, zdaj pa ima vsako moje dejanje posledice za prihodnost.« (25-letni raznašalec hrane)

Velikokrat pa same posledice prehoda v očetovstvo niso vidne navzven. Spremenjena samopodoba moških in spremembe njihovih življenjskih prioritet se običajno opazi v vedenjskih spremembah po otrokovem rojstvu. Gre pa tudi za redefiniranje vloge znotraj starševskega konteksta, saj na primer določene dejavnosti, ki so se začele že veliko pred rojstvom otroka, pridobijo nov pomen. Zelo krivično bi bilo, če bi očetovstvo zreducirali zgolj na preživljanje družine.

Poleg intrapersonalnih prilagoditev, ki so jih opravili ob prehodu v očetovstvo, so moški ugotovili, da so na obveznosti glede njihove vloge vplivale dodatne odgovornosti in tudi močnejše poudarjene dotedanje odgovornosti. Nove dodatne odgovornosti, ki so povezane predvsem z vsakodnevno otrokovo nego, pa so veliko bolj obsežne, kot so moški predpostavljali, zato zahtevajo tudi več prilagajanja, kot so pričakovali. Sem sodijo tako vsakodnevna telesna nega kot tudi bolj dolgoročne zadolžitve v okviru otrokove socializacije. (Cohen v Zavrl 1999, 36)

Raziskave kažejo, da je učinek prehoda v očetovstvo mešan; pri moških kot posameznikih zaradi boja z zahtevami na delovnem mestu, v zakonu in starševstvu trpi njihova samozavest. Številni očetje v primerjavi z moškimi, ki še nimajo otrok, večkrat poročajo o utrujenosti, stresu in zaskrbljenosti. (Zavrl, 1999)

V zvezi z dolgotrajnejšimi učinki očetovstva na psihološki razvoj moških pa je D. H. Heath (1976) v svoji longitudinalni raziskavi opazil pozitivne posledice: očetovstvo je povezano s sposobnostjo moških, da bolje razumejo samega sebe, da lažje razumejo druge (sočustvujejo) in da integrirajo svoja lastna čustva. (Heath v Zavrl 1999, 37)

C. Cowan (Cowan 1988, 278) omenja spremembe, do katerih prihaja v času prehoda v očetovstvo:

- večina bodočih očetov se počuti nekako izolirano, ko poizkušajo urediti psihične spremembe glede drugačnega pogleda nase, na partnerico in na prijatelje;
- precejšnje število novih očetov občuti žalost ali simptome depresivnega razpoloženja;
- ko partnerja postaneta starša, moški prevzamejo mnogo manjši delež pri gospodinjskih opravilih in skrbi za otroka, kot je predvideval vsak izmed partnerjev; moževo in ženino zadovoljstvo z razdelitvijo vlog v paru usiha v času med nosečnostjo in drugim letom starševstva;
- komunikacija med možem in ženo, ki sta postala starša, je zreducirana v kvantiteti in kvaliteti, nerazumevanje in spori so bolj pogosti;
- moški, ki niso pripravljene ali ne sprejemajo rojstva svojega prvega otroka, imajo večkrat nizko mnenje o samih sebi in večkrat poročajo o simptomih depresije.

Posledice ob prehodu v starševstvo oziroma očetovstvo so vsekakor tako negativne kot tudi pozitivne, glede na vse raziskave pa lahko z gotovostjo zaključimo, da prehod v starševstvo in sama vloga očeta, ter njegovo starševsko udejstvovanje v veliki meri vplivajo na vsakdanje življenje moških.

5 MOŠKI IN OČETOVANJE

»Zahteve določene vloge lahko izpolnimo, če ustrezno prilagodimo osebne lastnosti, spodbujamo sposobnosti, ki so s to vlogo v skladu in jo omogočajo, zaviramo poteze, ki niso v skladu z njo«. (Žmuc-Tomori 1989, 40)

Dolgo časa je veljalo, da zmore le mati celovito skrbeti za novorojenca, oče naj bi prišel na vrsto nekje po otrokovem drugem letu, drugače pa naj bi imel le stransko vlogo. Takšna predstava oziroma prepričanje, pa se ni zakoreninila le pri laikih, pač pa tudi pri strokovnjakih s področja vzgoje. Le redko so v zvezi s skrbjo za otroka omenjali očeta in v mnogih publikacijah je tako še danes. To je morda razumljivo, saj so matere še dandanes veliko bolj vpletene v vzgojo kot očetje. Očetje so vendar v službah, prinašajo denar, pa tudi drugače niso preveč zainteresirani za malo bitjece. Zakaj tratiti čas in beli papir s pisanjem o očetih?

Pa vendarle, prehod na drugačno starševstvo se je zgodil. Dokazano je, da so očetje, prav tako kot matere, sposobni skrbeti za otroka. Celo že za novorojenca. Biološko dejstvo, da mati otroka nosi pod srcem, še ne pomeni, da je sposobna le ona imeti z njim intimni, empatični, intuitivni odnos. Psihološkega stika sta zmožna oba. Ne gre za to, da bi očetje postali matere, pač pa za to, da bi očetje udeležili svojstven način ukvarjanja z otrokom.

Možnosti, ki jih ima danes oče za očetovsko vlogo, spodbudno za otrokov razvoj in sodobni način življenja družine so različne. Od njegove celotne osebnosti, pripravljenosti, izkušenj in tudi spodbud v ožjem in širšem okolju je odvisno, koliko jih izkoristi.

5.1 Čustveni položaj očeta

Obe moški vlogi, tradicionalna in moderna, sta se razlikovali tudi po čustvenem izražanju in medosebnih stikih. Tradicionalna moška vloga ni poudarjala pomena čustvenega izraza in socialnih spretnosti; rahločutnost in nežnost sta bili domala prepovedani in nikakor cenjeni lastnosti. Neprikrito izražanje jeze in agresivno, celo neobvladano vedenje je

veljalo za moško, posebno v odnosu do drugih moških. Za razliko od tega pa sta bili odliki modernega moškega družabna spretnost in sposobnost za nekonfliktne stike in sodelovanje z drugimi. Izražanje nežnosti in čustvenosti je bilo spodbujano, vendar le v odnosih med različnima spoloma. Jeza in prenagljenost sta bila nezaželena izraza in znamenje neobvladanosti, agresivno vedenje je nosilo v sebi sporočilo šibkosti. (Žmuc-Tomori 1989)

Tudi v vzgoji in odnosu do otrok je bil moderni moški manj avtoritativen, prednost je dal razumnim in bolj demokratičnim vzgojnim posegom in si je dovolil tudi izražanje čustev do otrok. Občutja lastne trdnosti in moči ni več črpal iz avtoritativne vloge v družini, kar je povečalo možnost za pristnejše, bolj sproščene in zato bolj zadovoljujoče odnose v družini. (Žmuc-Tomori 1989)

Razvoj lastne senzibilnosti je lahko oviran tudi zaradi vzgoje, ki so je bili deležni moški v svoji primarni družini. Če se primerjajo s svojimi očeti, ki so imeli poleg vloge materialnega preskrbovalca, razvito le še vlogo avtoritativnega vzgojitelja, dejansko lahko ugotovijo primanjkljaj neke čustvene komponente, ki so jo tudi sami, sicer nezavedno, vendar zagotovo pogrešali. Ko nezavedno postane zavedno, pa se pojavi vprašanje ali bo moški tovrsten vzorec, ki ga je prevzel od lastnega očeta spremenil, ali pa ga bo prevzel in nadaljeval pot svojega vzgojitelja.

Nekaterim generacijam moških so tako izražanje čustev prepovedali tabuji. Ravno nasprotno pa je za generacije, ki so se rodile po letu 1970, značilna nenasitna želja po čustvih, želja po zblizovanju z otrokom. Večina današnjih moških si želi biti s svojimi otroki, zato iščejo načine, kako bi našli pot očetovstva, ki bi jih zblizala z otroki. (Arenes 2003, 28)

5.2 Očetovska vloga

Očetova funkcija se je spremenila v vseh družinah, paternalna avtoriteta je v veliki meri izgubila družbeno legitimnost, to pa zahteva definiranje nove očetovske vloge. Očetom

primanjkuje kulturnih in socialnih virov, da bi se nove očetovske vloge naučili – stare vloge ne morejo več igrati, v novi pa so negotovi in ne vedo, kako naj jo igrajo. (de Singly 1993, 45)

Očetov odnos do otroka in spremenjene družine se izgrajuje vso nosečnost in to je tudi čas, ko se moški lahko postopoma uvaja v delo, ki ga prej morda in nikoli opravljal oziroma obvladal. Poleg vloge razumevajočega in sočutnega partnerja, ki svoji noseči ženi nudi podporo in psihično pomoč, pa novodobni moški po rojstvu otroka prevzame še druge vloge.

Izpostavila bom nekaj družinskih vlog⁵, ki se mi zdijo najpomembnejše in najbolj izrazite pri današnjih očetih.

5.2.1 Vloga materialnega preskrbovalca

O vlogi materialnega preskrbovalca sem govorila že veliko in kljub temu, da je bila ta vloga predvsem značilna in daleč najizrazitejša za očete v tradicionalnih družbah, ostaja pomembna še danes. Tradicionalna vloga očeta kot hranilca družine se večinoma dotakne vseh moških. Dokazano je, da celo najbolj moderni pari med obdobjem nosečnosti in po rojstvu otroka, nekoliko zdrsnejo v tradicionalne vloge moških in žensk.

Finančna stabilnost je vsekakor pomembna v vseh zgodovinskih obdobjih, zato je tudi sedaj ni za zanemariti. Še vedno je (vsaj med nosečnostjo in leto dni po rojstvu otroka) kljub množičnem zaposlovanju žensk, oče tisti, ki nosi večjo odgovornost za materialno blagostanje njegove družine. Veliko je takih, ki so prepričani, da je finančna preskrba njihov glavni prispevek k otrokovi dobrobiti.

⁵ Nazive omenjenih očetovskih vlog v družini sem definirala sama

5.2.2 Vloga gospodinjskega pomočnika

Tudi to je vloga, ki jo veliko novodobnih moških prevzame že v času nosečnosti, sploh v zadnjih mesecih, ko je ženska fizično manj sposobna opravljati zahtevnejša gospodinjska opravila. In zakaj »pomočnik«? Odgovor je preprost; kljub večji vpletenosti in zanimanju moških za gospodinjska opravila v zadnjem času, bi bilo govoriti o enakomerni oziroma enakopravni delitvi družinskega dela popolnoma nerealno. Dela, ki jih običajno (vsaj v določeni meri) prevzamejo moški, si le-ti velikokrat izberejo sami, medtem, ko ženske še vedno opravljajo vse ostalo. Tudi čas, ki ga porabijo moški za delo v gospodinjstvu se še zdaleč ne more primerjati s časom, ki ga v ta namen porabi njihova partnerica. Konec koncev, medtem, ko je ženska eno leto na porodniškem dopustu, partner še vedno izpolnjuje svoje službene obveznosti in doma preživi manj časa, zato je enakopravna delitev dela tudi s tega stališča pravzaprav nemogoča.

5.2.3 Vloga negovalca

Kot sem pisala že v prejšnjih poglavjih, v sodobnem svetu že nekaj časa ne velja več prepričanje, da je moški nesposoben ravnanja z otrokom, predvsem v prvem letu po otrokovem rojstvu. Lamb je mnenja, da ni na voljo nobenega dokaza, da imajo ženske biološke predispozicije za to, da so lahko boljši starši kot pa njihovi partnerji. (Lamb 1997)

Kljub temu, da se moški zdaj veliko več kot v preteklosti posvečajo negi otroka (umivanje, previjanje, hranjenje, menjavanje plenice), pa je količina časa, ki ga temu namenijo še vedno veliko manjša kot pri materah. Njihova vključenost se bolj izrazito kaže pri igri in prostočasnih aktivnostih, kjer odigrajo pomembno vlogo in hkrati skozi interakcijo oblikujejo in utrjujejo odnos s svojim otrokom.

5.2.4 Vloga vzgojitelja

»Ženska za otroke skrbi, moški pa jih vzgaja.« (Ljudski rek)

Tudi to je eden izmed mitov preteklosti, ko je še veljalo, da sta palica in pas edina učinkovita vzgojna ukrepa. Danes se vzgoji posveča veliko pozornosti in večina partnerjev se še pred rojstvom otroka pouči o raznih vzgojnih stilih in ukrepih. Pomembno je, da tudi tukaj partnerja najdeta konsenz tako, da se oba strinjata z načinom vzgoje, ki se ga bosta posluževala. Če bosta partnerja pri vzgoji enotna, bo tudi sam proces vzgajanja potekal lažje in s čim manj konflikti.

Tako kot pri igri, pa tudi pri samem vzgajanju pridejo do izraza spolne vloge, ki se predvsem kažejo v samem pristopu in načinu vzgoje. Avtoritativni očetov lik še ni povsem zamrl. Morda se je le malce »omehčal«. V večini družin še vedno oče prevzame ali nosi vlogo tistega izmed staršev, ki bolj strogo (ali na bolj strog način) določa merila in prepovedi, postavlja meje in njihove kršitve tudi kaznuje, vendar z bolj sodobnimi ukrepi.

6 RAZISKAVA

V empiričnem delu moje diplomske naloge sem se odločila za kvalitativno raziskavo, s katero sem želela pridobiti subjektivne percepcije moških, njihove občutke, stališča in razmišljanja pred in po tem, ko so že postali očetje.

Glavni cilj raziskave je ugotoviti ali pride do sprememb v vlogah bodočih očetov med pričakovanjem otroka in kakšne vloge sprejmejo po njihovem rojstvu. Prav tako pa so me zanimale subjektivne percepcije bodočih očetov in očetov po rojstvu otroka.

Intervju je deloma strukturiran, vprašalnik pa sem dopolnila še z dodatno anketo z demografskimi vprašanji, ki je vključevala vprašanja o starosti respondenta, kraju bivanja, izobrazbi, poklicu, zaposlitvi, številu otrok ter njihovi starosti.

Preverjala sem dve hipotezi:

- H1: Predpostavljam, da pride do sprememb v vlogah bodočih očetov v času nosečnosti v primerjavi z vlogami teh očetov po rojstvu otroka.
- H2 : Predpostavljam, da se oblikovanje očetovske identitete začne šele z rojstvom otroka.

6.1 Opis raziskave

Intervjuji so bili izvedeni v času od 15. marca 2008 do 1. junija 2008 in so v povprečju trajali od 45 minut do ene ure. Intervjuvala sem 8 očetov, ki imajo vsaj enega, v povprečju pa so imeli 2 otroka. Pri odgovarjanju na vprašanja smo se dogovorili, da se vsi osredotočijo na izkušnjo ob rojstvu prvega otroka.

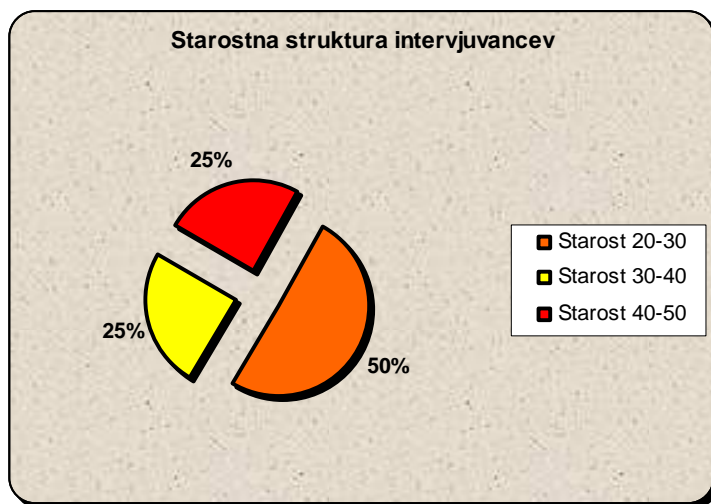
Pogovori z intervjuvanci so bili individualni, potekali pa so na različnih krajih. Večinoma smo se dobili v lokalih, z nekaterimi pri njih doma, z dvema pa sem intervju opravila kar na klopici na otroškem igrišču. Vsak intervju posebej je bil posnet na

diktafon, doma pa sem naredila točen prepis, ki sem ga iz včasih nekoliko preveč pogovornega, prevedla v razumljivejši, deloma knjižni jezik.

Sam nabor respondentov je potekal po metodi snežne kepe, oziroma »snowball«, kar pomeni, da sem prvotno respondente iskala v okviru moje socialne mreže. Ti znanci in prijatelji so mi v nadaljevanju pomagali s kontakti svojih znancev, ki so ustrezali mojim pogojem in so bili pripravljeni sodelovati v tej raziskavi.

Štirje moški⁶, ki so sodelovali v raziskavi prihajajo iz Ljubljane, dva iz Žej pri Viru, eden iz Domžal in eden iz Trzina. Najmlajši izmed očetov je bil star 28 let, najstarejši pa 41 let. Štirje intervjuvanci (50%) so glede na starost v prvi starostni skupini (20-30 let), dva (25%) v drugi starostni skupini (30-40 let), preostala dva pa sta v tretji starostni skupini (40-50 let). (glej sliko 6.1)

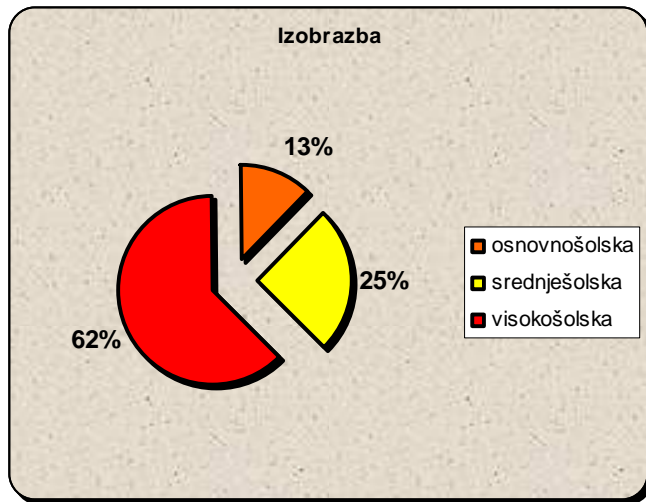
Slika 6.1: Odstotkovna razdelitev glede na starostno strukturo intervjuvancev

Izobrazbena struktura intervjuvancev je bila naslednja; en (13%) je imel osnovnošolsko izobrazbo, dva (25%) sta imela srednješolsko izobrazbo in pet (62%) je bilo takih z visokošolsko izobrazbo. (glej sliko 6.2)

⁶ Imena intervjuvancev so izmišljena.

Slika 6.2: Izobrazbena struktura intervjuvancev

Ali izobrazba, starost moškega ob rojstvu otroka in kraj bivanja vplivajo na aktivnejšo vključenost in percepcijo sprememb očetov v času pred rojstvom in po rojstvu otroka in kakšen je njihov vpliv, bom ugotavljala v nadaljevanju diplomske naloge.

6.2 Vsebinska opredelitev raziskave

Vsebinsko je bil intervju razdeljen na tri obdobja. Prvo je bilo obdobje nosečnosti, sledilo je rojstvo otroka in pa nazadnje obdobje po porodu, oziroma po tem, ko so že postali očetje.

V prvem delu intervjuja, sem »bodoče« očete spraševala na kakšen način so izvedeli za partnerkino nosečnost, ter kakšen je bil njihov odziv. Kaj je tisto na kar so prvo pomislili, ko so izvedeli, da bodo postali očetje. Kasneje me je zanimalo ali je bil otrok načrtovan in če so si ga želeli že prej. Sledila so vprašanja povezana s pregledi v nosečnosti in njihovi participaciji. Zanimalo me je kako se oni spomnijo prvega pogleda na svojega otroka (preko UZ), kakšne informacije so dobili pri ginekologu ob prvem pregledu, kako so se počutili, ko so prvič slišali bitje otrokovega srca, ter kakšen je bil občutek, ko so lahko spremljali otroka in njegov razvoj še pred samim rojstvom.

Sledila so vprašanja povezana z spremembami v vsakdanjem življenju še v času pričakovanja otroka. Ali so sodelovali pri nakupih za bodočega člana, ali so hodili s partnerko v materinsko šolo, so se kaj izobraževali na temo nege otroka, na kakšen način so pridobivali informacije in podobno.

Zanimale so me tudi spremembe v partnerstvu in sicer sem jih spraševala, če se je njun odnos s partnerko od takrat, ko sta izvedela, da bosta postala starša kaj spremenil, sta se oddaljila, zbližala in ali je prihajalo do kakšnih večjih nesoglasij, nesporazumov. Spraševala sem, če sta si že takrat začela načrtovati prihodnost, življenje po rojstvu otroka in če so se njune vizije kaj bistveno razlikovale.

V drugem delu intervjuja sem se osredotočila na rojstvo otroka. Ali so bili prisotni pri porodu in če je bila to njihova želja. Sledila so vprašanja o samem poteku poroda, kako se je začelo, je bilo hitro, kaj so oni konkretno takrat počeli, so prerezali popkovnico, kaj se je dogajalo neposredno po rojstvu, kakšni so bili občutki, ko so prvič videli svojega otroka in podobno.

V tretjem delu pa je sledilo obdobje po rojstvu otroka. Zanimalo me je, če so po rojstvu preživeli kaj časa s partnerko in otrokom, ter kaj so takrat počeli. Ali so obiskovali partnerko in otroka v porodnišnici, so bili kdaj sami trije, ali so pestovali otroka,...

Sledila so vprašanja, ki so se navezovala na obdobje po tem, ko so zapustili porodnišnico. Spraševala sem, če so koristili očetovski dopust in koliko dni. Konkretno me je zanimalo kaj so v tem času doma počeli, v kolikšni meri so se ukvarjali z otrokom in če so prevzeli kakšna dela v gospodinjstvu. Kakšno je bilo razmerje med deležem časa, ki so ga posvetili negi otroka in časom, ki so ga namenili pomoči v gospodinjstvu.

V nadaljevanju me je zanimalo tudi, kako so preživljali svoj prosti čas pred rojstvom otroka, če so imeli kakšne hobije in kako pogosto. Ali jih imajo še vedno ali so kaj opustili, ter kako se ob tem počutijo. Tako kot v obdobju pričakovanja otroka, so me tudi potem, ko je otrok že rojen, zanimalo spremembe v partnerskem odnosu. Kaj konkretno

se je po njihovem mnenju spremenilo in ali bi oni te spremembe označili kot pozitivne ali negativne.

Ob samem zaključku sem jih povprašala še o tem ali kaj pogrešajo in pa katero obdobje bi oni glede na vse spremembe, ki so se zgodile, označili kot srečnejše; tisto, ko so otroka šele pričakovali ali pa obdobje po tem, ko so postali očetje.

6.3 Rezultati raziskave

6.3.1 Obdobje pričakovanja otroka

Za začetek me je zanimalo, kako so izvedeli za partnerkino nosečnost, na kakšen način jim je sporočila to pomembno novico, ter seveda kakšni so bili občutki ob tem, ko so izvedeli, da bodo postali očetje. Od nepopisnega veselja, prestrašenosti, zmede, do velikega šoka ob nepričakovani novici. Ravno slednje se je zgodilo Maretu iz Žej pri Viru.

Izvedel sem preko telefonskega klica, ...poklicala me je in mi povedala novico, ko je odhajala od ginekologinje. Takrat je bila že 11 tednov noseča, s sabo pa je od ginekologinje prinesla tudi napotnico za splav, saj ni vedela kaj bom rekel na to novico, glede na to, da prej sploh nisva bila par. Seveda sem bil šokiran, sploh, ker nisva bila par in še manj sva načrtovala otroka. Se je pač zgodilo in sem bil seveda čist paf. Ampak to samo prvi dan, dva. Potem sva se pogovorila in se brez dvoma odločila, da ga obdrživa. Imela pa sva ravno še 1 teden časa za zelo pomemben pregled, to je nuhalna svetlina, tako, da sva se morala odločati res hitro. (Mare, 33 let)

Tudi Andrej iz Ljubljane je bil presenečen, saj otrok ni bil načrtovan.

Povedala mi je na večerji, kamor me je povabila povsem nepričakovano, kar mi je bilo že v principu malo sumljivo, a sem si mislil, da si je morda zaželela malo romantike v dvoje, tega kar mi je povedala pa res nisem pričakoval. Bil sem malo začuden, ker sploh nisva delala na tem. Kljub temu sem bil srečen, vesel, ... ne znam

opisati teh občutkov. Ni mi bilo ravno jasno, saj si nisem predstavljal kaj bo to pomenilo zame, za naju. (Andrej, 30)

Vendar pa so bili večinoma tudi občutki tistih očkov, ki so nosečnost skupaj s partnerko skrbno načrtovali in se na to veliko spremembo tudi drugače pripravljali, ob opravljenem pozitivnem testu, neka mešanica veselja in strahov obenem.

Matej, ki je s partnerko nosečnost načrtoval, pravi takole: »Prva misel potem, ko mi je sporočila novico je bila, da to pomeni prelomnico v življenju, ki ga bo počasi treba jemati bolj resno. Hkrati s to novico je namreč prišla še odločitev o poroki. Tudi takšen »push« je bil zelo v redu« (Matej, 29).

Primož iz Ljubljane pa je takole opisal svoje občutke. »S partnerko sva takoj po poroki načrtovala tudi rojstvo otrok. Presenečenje ni bilo veliko, saj je bilo pričakovano. Najprej so bili občutki mešani; med veseljem in kmalu za tem odgovornostjo in nemočjo, ki jo s tem prevzameš nase. (Primož, 39 let).

Povsem drugače je novico sprejel Jernej iz Trzina, čigar prva misel ni bila povezana s strahom ali skrbjo. »Povedala mi je po telefonu, bil sem presrečen, če bo fant bova lahko skupaj igrala nogomet, pa košarko« (Jernej, 27 let).

Zanimiva pa so bila njihova doživljanja in opisi ob tem, ko so prvič videli še nerojenega otroka preko ultrazvočne naprave. »Sence, ki ti dajo slutiti, da je to nekaj tvojega, nekaj neoprijemljivega, čeprav si lahko vsak dan z rastjo trebuha spremljal napredek razvoja« (Primož, 39 let)

Mare se iz svoje izkušnje še vedno rad pošali. »Ne vidi se prav dobro. Videl sem kako se premika, pa slišal sem bitje srca, drugače pa sem pred ginekologinjo rekel, da izgleda kot predator in smo se temu seveda vsi smejali. No razen ginekologinjo je skoraj kap« (Mare, 33 let)

Tudi Alešu je slika na monitorju izgledala smešno. »Izgledala je kot slikica, ki jo kažejo zapornikom in jih sprašujejo kaj vidijo v njej (psihotest),...bitje srca je bilo hitro, premiki hecni. Kot, da bi gledal Animal planet in zarodke amfibijcev. Nisem še razvil nekega posebnega odnosa z njim.« (Aleš, 29)

Nekoliko drugače opiše svojo izkušnjo Matej. Zanj je pričakovanje otroka postalo realnost, ko ga je lahko prvič slišal in videl. »Ko prvič vidiš sliko in zaslišiš zvok bitja srca, to pusti nate močnejši vtis, kot pa samo novica, da boš postal očka, dejansko se v tem trenutku zaveš, da gre zares, v trenutku se zaveš odgovornosti.« (Matej, 29)

Ob vprašanju o tem kakšne informacije jim je ob prvem pregledu podala ginekologinja, se pri Alešu pokaže razočaranje.

Ginekologinja ni imela nekega posebnega odnosa z mano. Se mi zdi, da je pač tolerirala prisotnost. Pri pregledu nuhalne svetline smo lahko spraševali o spolu, zdravju, rokih itd. Tam je bil ginekolog specialist, dejstvo pa je, da je za večino strokovnega osebja to bolj rutina in ne delijo strašnega osebne navdušenja z ostalimi. Potrebno je spraševati, imeti vprašanja pripravljena, na primer o tem kakšnega spola bo otrok, ... tega sicer ne pogleda in če izključi aparaturo, ne moreš izvedeti. (Aleš, 29)

Mare pa se je moral že drugič v tistem tednu soočiti s težko preizkušnjo. »Ta pregled se je imenoval nuhalna svetlina, tako, da je ginekologinja izmerila nuhalno svetlino najinega otroka in povedala kolikšna je verjetnost, da je z otrokom kaj narobe, da ima Dawnov sindrom in podobne okvare. Na žalost je bila verjetnost kar velika in sicer 1:300, zato sva morala še na dodatne preiskave.« (Mare, 33 let)

Medtem, ko je nosečnost ob tej slabi novici za Mareta postala še kako realna, pa za nekatere bodoče očete kljub natančni razlagi in informacijam, ki jih ob pogledu na monitor poda ginekolog, otrok ostaja fikcija.

»Ginekologinja je govorila nekaj o tem kje je roka in kje noga, pa glava itd., ampak kaj jaz vem, meni je bilo vse isto, sicer sem kimal, ampak dejansko je bilo kot bi mi kdo bral znanstveno fantastični strip«. (Mitja, 41 let)

Podobno je bilo pri Mateju: »Predvsem se spomnim, da je podrobno razlagala, kje je kaj, roka, noga,...prva, druga tretja kost – dejansko mi iz slike na monitorju niti ni bilo preveč jasno, kako lahko določi vse to, ker meni je bila roka / noga in pozicija predvsem nepredstavljivo«. (Matej, 29 let)

Ko pa sem jih kar naravnost povprašala, kako so se počutili, ko so prvič videli in slišali bitje otrokovega srca, pa so se vsi strinjali, da gre za enkratno doživetje, ki ga ni mogoče opisati z besedami.

Andrej se je ob tem vprašanju zelo raznežil: »Zelo lepo, zelo čustveno. Kar nisem mogel verjeti, da je to srček mojega, no najinega otročka,...plod najine dolgoletne ljubezni. Bil sem resnično srečen in na robu solza«. (Andrej, 30 let)

Tudi Jernej je bil navdušen: »Fantastično – zvok bitja srca sem posnel in ko mi je zazvonil telefon je delalo bum bum bum...«. (Jernej, 28 let)

Primožu se je ob tej izkušnji odprla neka nova dimenzija. »Zanimivo je slišati nekaj, kar tudi od daleč ni podobno klasičnemu bitju srca – zanimivo tudi zato, ker poslušas še nerojeno rojstvo«. (Primož, 39 let)

Na vprašanje o tem ali je ultrazvočna preiskava prispevala k jasnejši predstavi o tem, da njihov otrok dejansko obstaja, so vsi respondenti odgovorili pritrdilno. Aleš pa je dodal: »Da, sodobna znanost ima svoje prednosti, kljub temu pa se mi zdi, da nas je otrokovo brcanje in pogovarjanje z ženinim trebuhom še bolj povezalo«. (Aleš, 29)

Sledila so vprašanja povezana s spremembami v vsakdanjem življenju v času pričakovanja otroka. Na vprašanje, če sta s partnerko skupaj nakupovala potrebščine za

bodočega člana so vsi odgovorili pritrdilno. Andrej je nad tem izkazal celo veliko navdušenje: »Seveda, tudi, ko sem bil na kakšnem seminarju ali službeni poti v tujini, sem se vedno ustavil še v kakšni otroški trgovinici in kupil kakšno malenkost za najinega otročka. Najbolj pa me je seveda zanimal nakup vozička, avto sedeža, lupinice,...o tem sem se najprej pozanimal na internetu in šele nato sva šla pogledat v trgovino«. (Andrej, 30)

Večina intervjuvancev se je želela v tem obdobju tudi dodatno izobraziti glede poroda in nege otroka. Nekateri so to počeli skupaj s partnerko, drugi niso rabili spodbude. Najpogosteje so brali knjige, obiskovali različne internetne forume, ter gledali dokumentarne filme na to temo.

»Največkrat sem informacije prebiral na internetu. Pa eno zelo dobro knjigo, tako debelo sem imel, kjer je bilo res o vsem napisano. Pa veliko sem spraševal prijatelje, ker imam 2 prijateljici zdravnici, ki sem ju večkrat poklical za kako mnenje, nasvet. Sploh, ker je bila nihalna tako slaba, sem se veliko zanimal o tem«. (Mare, 33)

Tudi šolo za starše so obiskovali vsi razen enega. Glede na te odgovore lahko sklepam, da so bili intervjuvanci že v času nosečnosti razmeroma aktivni partnerji in so aktivno sodelovali v pripravah na novega člana.

Na vprašanje kako sta si s partnerko organizirala življenje v času nosečnosti, so nekateri odgovorili, da neka posebna organizacija niti ni bila potrebna in je vse potekalo kot prej. Drugim pa so se v življenju začele odvijati velike, lahko rečemo življenjske spremembe.

»Ker prej nisva živela skupaj, si je bilo kot prvo treba urediti bodoči dom. Tako je padla odločitev, da si bova stanovanje uredila v vikendu njenih staršev. Začele so se obnove in urejanje hiše, tako, da sva se preselila komaj en mesec pred porodom«. (Mare, 33)

Tudi Jerneju se je življenje kar hitro obrnilo na glavo. Od brezskrbnih študijskih let do prevzetja pomembne družinske vloge: »Začel sem delati in po hitrem postopku končal

študij ekonomije, preselila sva se v svojo hišo in pričela navajati na prihod otroka«. (Jernej, 29)

Andrej pove, da je ženi nudil podporo tudi v gospodinjstvu. »Težje stvari in opravke sem z velikim veseljem prevzel jaz, predvsem npr. pomivanje tal, likanje (punco je zelo bolel križ), tudi kuhanje kosila in obešanje perila občasno,...pa tudi več sva hodila na sprehode, ker je to zdravo za nosečnico,...pa veliko sva se sproščala, brala knjige«. (Andrej, 30)

Ko pa sem jih konkretno vprašala, če so kaj več pomagali v gospodinjstvu in kaj so počeli, sem dobila različne odgovore. »Minimalno, delitev dela je ostala približno ista.« (Aleš, 29)

Trije so povedali, da so pomagali že prej, zato do večjih sprememb zaradi nosečnosti ni prišlo. »Kolikor mi čas dopušča, vedno poskušam čim več pomagati ženi, včasih pa so želje nekaj, realnost pa popolnoma drugačna. V času nosečnosti se to ni kaj dosti spremenilo«. (Mitja, 41)

Z izjemo Andreja, ni nihče znal konkretno naštetih kaj je dejansko počel, tako, da sklepam, da o egalitarni delitvi dela še vedno težko govorimo, če pa že, pa je večinoma tako, da so moški tisti, ki si dovolijo pravico do izbire dela, ki ga želijo opravljati, medtem, ko morajo ženske še vedno opraviti vse ostalo. Pri nekaterih pride do delitve dela izjemoma, samo v času nosečnosti, ko ženska enostavno ni zmožna opravljati vsega, kar je počela prej, kar znova govori proti enakopravnosti med moškim in žensko.

Na vprašanje o tem ali se jim je življenju v času nosečnosti po njihovem mnenju kaj spremenilo, večina odgovori nikalno, kar me je presenetilo, saj so pri preteklih konkretnjših vprašanjih v veliki večini razlagali kaj vse so novega počeli, odkar pričakujejo otroka. Tukaj se izkaže moč indirektnih vprašanj in stanje nezavednega.

Kljub njihovemu zanikanju, ravno na podlagi prejšnjih odgovorov sklepam, da se jim življenje v času nosečnosti je spremenilo, vendar mogoče ne v tolikšni meri, da bi se oni tega zavedali. Ali pa spremembe enostavno niso bile dovolj velike, da bi imele na njihovo življenje kakšne večje, tako negativne ali pozitivne vplive, ki bi jih sami zaznali.

Povprašala sem jih tudi, kakšen je bil njihov odnos s partnerko v obdobju nosečnosti, če je pogosteje prihajalo do konfliktov in na splošno do kakšnih sprememb je prišlo. Večina jih je povedala, da glede samega odnosa niso čutili, da bi se karkoli spremenilo, le eden je začutil spremembe v intimnem odnosu in sicer je rekel, da sta bila v intimnosti oziroma pri spolnosti nekoliko bolj previdna in nežna.

Tudi do večjih konfliktov pri intervjuvancih ni prihajalo. Izjema je bil Mare, ki mi je zaupal: »Seveda je prihajalo do konfliktov. Sploh zato, ker sva šele tedaj postala par in sva se kregala predvsem na bazi tega. Ona je imela zunaj eno svojo klopco, kamor je hodila jokat. Šele kasneje sva začela stvari reševati s pogovorom in kompromisi«. (Mare, 33)

Matej pa v smehu pove: »Glavna stvar, ki je skrbela ženo, je ta, da bo morala ona vzgajati poleg otrok še mene, da bo otrok v meni videl bolj sovrstnika kot očeta. Če pogledam danes nazaj, je bila njena skrb upravičena«. (Matej, 29)

Ob samem koncu sklopa vprašanj o obdobju nosečnosti, sem jih vprašala, če je bilo za njih obdobje nosečnosti in pričakovanje novega člana srečno obdobje ali ne, ter zakaj. Da je bilo samo pričakovanje lepo obdobje se strinjajo vsi.

Andrej pove: »Da, zelo. Ker sem se neizmerno veselil otroka in ker sem bil pripravljen na nepričakovano. Pa tudi midva sva odnos še poglobila, kljub temu, da sva se že prej zelo dobro razumela. Prav ponosen sem bil nanjo, da je bila tako odgovorna in tudi lepa, pa nič sitna nosečnica«. (Andrej, 30)

Tudi Aleš je bil navdušen: »Da, ker se nama je dogajalo nekaj resničnega in velikega skupaj. Nekaj večjega, kot skupne počitnice ali izlet, dogodek. Veselila sva se, da bova imela nekaj, kar bo od obeh in hkrati nekaj zelo posebnega in lepega. Moram še pohvaliti ženo, ker ni imela nobenih izbruhov, niti ni bila tečna, kot pravijo, da nosečnice kdaj so«. (Aleš, 29)

Mitja se je sicer zelo veselil, vendar pa so se mu porajale tudi skrbi: »Bilo je super in komaj sem čakal veliki dogodek, ter z veseljem opazoval ženo, kako ji vzhaja trebušček. Me je pa tudi skrbelo, predvsem zaradi narave mojega dela,...nisem želel, da bi vso skrb za otroka kasneje morala prevzeti žena,...(Mitja, 41)

6.3.2 *Rojstvo otroka*

Devet mesecev je preteklo in čas je za novo obdobje, nove vloge in lahko rečemo kar novo življenje. Porod je dogodek iz katerega so bili bodoči očetje dolga leta popolnoma izključeni. Ure so preživeli doma, ter po telefonu preverjali stanje svoje partnerke in čakali na morebitne novice. Temu že dolgo ni več tako.

Danes je praksa porodnišnic drugačna in očetje so pri porodu več kot dobrodošli. Medtem ko je bilo leta 1992 pri rojstvu otroka prisotnih 9,2 odstotka bodočih očkov je v zadnjih letih odstotek bliskovito narastel. Tako je bilo leta 2007 takih kar 71,5 odstotka očetov. V nekaterih regijah je navzočnost očetov pri rojstvu otroka prek 85-odstotna, vendar obstajajo med posameznimi statističnimi regijami velike razlike. (Siol.net)

Večina moških, ki so v dobi trenutnega potencialnega očetovstva je bilo deležnih pretežno tradicionalne vzgoje in odnos do poroda seveda pri tem ni izjema. Vzorci, ki so jih prinesli v partnerski odnos vsebujejo prepričanje, da je porod in nega dojenčka izključno ženska stvar. Moški se večinoma tega niti ne zavedajo. V času nosečnosti jih večina predela stari način vzgoje in se odloči za prisotnost pri porodu.

Izrednega pomena pri odločitvi za navzočnost pri porodu je iskren razmislek o lastnih željah in zmožnostih. Naslednji koraki so vsekakor pogovor s partnerico, negovanje skupnega odnosa in temeljita priprava. Gre namreč za veliko odgovornost, v katero se preprosto ne moremo podajati na podlagi trendov ter zunanjih pritiskov in manipulacij, marveč izključno zaradi lastne želje in prepričanja. (Bibaleze.si)

Dejstvo je, da je fizična prisotnost pri porodu pomembna, saj je moški nekakšna zaščitna ograja in moralna podpora pri lajšanju porodnih popadkov.

Tudi vsi očki s katerimi sem se pogovarjala, so bili pri porodu prisotni, ravno tako so bili vsi tam na lastno željo. Prosila sem jih, če mi lahko opišejo, kako je porod potekal, saj me je zanimalo, kako so ga doživeli sami. Nekaj jih je porod doživelo kot izjemno pozitivno izkušnjo, druge so prevzeli drugačni občutki.

Primož prizna, da je bilo težko, predvsem zaradi nemoči, ki jo je občutil, ko otrok ob rojstvu ni zadihal:

Vsi postopki priprave na porod so potekali dobro. Ko pa se je porod začel, pa je trajalo dlje in bilo celo malce predolgo. Otrok na svet ni in ni prijokal, zato so imele babce in kasneje zdravnik z njim nekaj težav, vendar se je vse izteklo, kot se mora. Občutki nemoči, ki sem jih takrat doživljal, kot oče so povsem neopisljivi, bili pa so med grozo, jokom, strahom in nesposobnostjo. Ko je otrok zajokal je vse to izpuhtelo, kot da nič ne bi bilo. (Primož, 39)

Tudi Matej se je boril z občutki nemoči: »Počutil sem se precej nemočnega, saj sem zadevo lahko le opazoval in ji prigovarjal, da gotovo ne boli toliko. V spominu pa mi je ostala izjava babce, ko je bila glavica že zunaj in je rekla: »O, tole bo pa punčka, ko ima take laske!« in takoj zatem, »ali pa ne, fantek je!«. Srce mi je kar poskočilo«. (Matej, 29)

Zanimalo me je tudi, kaj so počeli med samim porodom. Večinoma so si vsi prizadevali, da bi partnerko kar najbolje zamotili. To so počeli s pogovorom, petjem, masažo...

Aleš je povedal: »Sem bolj opazoval. Umikal sem se babcam, pogovarjal sem se z ženo in jo bodril z vici in pesmimi, ki jih imava rada. Prerezal sem popkovino in naredil okoli sto slik«. (Aleš, 29)

Maretu je čas v porodni sobi kar hitro mineval: »Kakšno uro sem jo masiral z ježkom, kar ji je zelo ustrezalo, sredstvo proti bolečinam pa ji je tako prijelo, da je bila popolnoma omamljena in je govorila samo o tem kako se ima fino. Med drugim smo tudi tekmovali s sosednjo sobo, sam pa sem še malo pregledoval tiste aparature v sobi«. (Mare, 33)

O tem kakšni so bili občutki, ko so končno prvič videli svojega otroka, pa povejo. »Neverjetno, ne morem opisati, definitivno najlepša stvar, ki se mi je kdaj zgodila«. (Andrej, 30)

Tudi Mitja je bil navdušen. »Ko že misliš, da te nič več ne more tako ganiti tako kot so te ultrazvočne slikice in brce v trebuščku,... no, potem pa zaslišiš jok. Jok svojega otroka, ki si ga tako dolgo čakal,...hudo«! (Mitja, 41)

Kot zadnje v sklopu vprašanj o porodu me je zanimalo, če je prišlo do kakšne razlike med njihovimi predstavami o porodu in potem, ko so ga tudi sami doživeli. Aleš prizna, da si je vse skupaj predstavljal drugače. »Tisto, kar me je najbolj presenetilo je to, da ni nekdo vedno zraven, ko se porod dogaja. Smo tudi kar nekaj časa čakali, da je prišla zdravnica pogledat, če je vse ok. Potem sem pa še moral prositi za kozarec vode za ženo, pa zato, da jo pogledajo, če je že vse šlo ven kar bi moralo. In se je izkazalo, da še ni. Mogoče bi lahko bilo osebje malo bolj prijazno in naravnano na uporabnike«. (Aleš, 29)

Andrej je bil pozitivno presenečen, predvsem pa ponosen na svojo partnerko: »Super je bilo, moja ljubica ni prav nič komplicirala, bila je enkratna, zelo sem ponosen nanjo, ker je bila tako hrabra. Prej so mi nekateri prijatelji razlagali, kako so jih žene nadirale in podobno, tako, da sem bil pripravljen tudi na take stvari, ampak na koncu se je izkazalo, da je bil strah odveč«. (Andrej, 30)

Pri ostalih se je izkazalo, da večjih odstopanj med njihovimi pričakovanji in dejanskim dogodkom ni bilo, kar lahko kaže tudi na to, da so se o tem dobro poučili in bili na porod posledično tudi dobro pripravljeni. Kljub temu, da naj bi bila prisotnost partnerja pri porodu stvar njegove lastne izbire (tudi vsi intervjuvanci so mi zatrdili, da je bilo pri njih tako), pa sem med vrsticami vseeno zasledila, da so na to odločitev velikokrat vseeno vplivale tudi partnerke, ki so si želele njihove bližine in jih na različne načine spodbujale k udeležbi.

6.3.3 Obdobje po porodu / rojstvu otroka

Ko je porod zaključen in je otrok rojen, se začne novo obdobje. Prvi stik in navezovanje vezi z otrokom takoj po porodu so še kako pomembni. V Ljubljanski porodnišnici so 3 ure neposredno po porodu namenjene prav temu. S tem, ko imajo očetje pravico ta čas ostati s partnerko in otrokom, jim je omogočeno, da otroka spoznajo, ga pestujejo in navežejo prvi stik.

Intervjuvance sem vprašala, če so po porodu ostali s partnerko in kaj so takrat počeli. Večina je otroka pestovala, vsi so se tudi fotografirali ter pošiljali sporočila družini in prijateljem. Kljub temu, da je najhujše za njimi, pa je včasih adrenalin še kar na višku. Veselje, sreča in vsi ostali občutki, ki naj bi ob tem prevevali novopečena starša, velikokrat ostanejo nekoliko medli.

Tudi Primož se nikakor ni mogel sprostiti. Takole je opisal dogajanje po porodu: »Otroka sem opazoval od daleč, dokler mi ga babca ni potisnila v roke, ostalo pa je vse bolj v megli. Obvestiti vse, ki so na spisku, poslati fotke, vzdrževati prijetno vzdušje,...«. (Primož, 39)

Tudi Mare, ki je porod sicer opisal kot zelo pozitivno izkušnjo, doživi neposredno dogajanje po porodu, kot nekoliko stresno: »Jaz in babca sva hčerkico stehala in umila, potem pa še oblekla. Nino pa so zašili. Potem smo se slikali, pa zelo sem se zasikiral, ker se mala ni hotela dojit. Nikakor ni in ni hotela sesat. Potem smo bili še dve ali tri ure

skupaj,... pestovala sva jo izmenično, pa slikali smo se. Dojiti se pa še kar ni hotela, kar me je zelo skrbelo«. (Mare, 33)

Na vprašanje, če so obiskovali partnerko in otroka v porodnišnici, vsi odgovorijo pritrdilno. Izjema je Aleš, ki je zaradi službene poti prišel v porodnišnico le prvi dan po porodu, domov pa se je vrnil, ko sta bila partnerka in otrok že drugi dan doma.

Zanimalo me je tudi, če so bili v porodnišnici v času obiskov tudi kdaj sami trije in ali so kdaj tudi sami pestovali otroka. Z izjemo Fiča in Jerneja, ki povesta, da so bili le redkokdaj sami, so ostali očetje vsaj polovico časa namenjenega za obiske preživeli v troje. Zanimivo se mi je zdelo tudi to, da so si nekateri ta čas prav načrtno razdelili, saj so si želeli biti nekaj časa sami s partnerko in otrokom.

Zelo pomemben pa je tako za očeta kot tudi za otroka očetovski dopust, zato je sledilo vprašanje, če so ga koristili in koliko dni so si vzeli. Razen Jerneja, ki takrat še ni bil redno zaposlen, je pravico do očetovskega dopusta izkoristilo vseh sedem intervjuvancev. Trije so koristili 11 dni dopusta, dva sta imela 14 koledarskih dni dopusta, eden 15 dni, Mitja pa si je lahko zaradi statusa samostojnega podjetnika v ta namen vzel prost kar cel mesec dni.

V povprečju so očetje v letu 2003 koristili 8 dni očetovskega dopusta. Podatki za leto 2004 kažejo, da je bilo na centrih za socialno delo izdanih 12.019 odločb o očetovskem dopustu, kar predstavlja 67% očetov v tem letu rojenih otrok ali 4% več kot leto prej. Podatki⁷ na drugi strani kažejo na zanemarljiv delež očetov, ki koristijo dopust za nego in varstvo otroka. (Rener in druge 2005, 36).

In kako so ga izkoristili, kaj so takrat doma počeli? Večina odgovori, da so počeli vse kar je bilo treba, vendar se z nadaljnjimi vprašanji izkaže, da so v večini nekoliko manj časa posvetili negi otroka in več časa preživeli ob opravljanju gospodinjskih opravil.

⁷ V prvih mesecih leta 2003 je bilo med starši, ki so koristili dopust za nego in varstvo otroka le 1,5% očetov

Matej pove: »Gospodinjstvo je bilo moje delo, nego otroka pa sem sprva le opazoval, kasneje pa sem ga upal tudi umivati in previjati. Vsa nočna previjanja so postala moje opravilo«. (Matej, 29)

Mare in njegova partnerka sta si delo razdelila enakovredno in tako je ostalo tudi po tem, ko je Mare končal z očetovskim dopustom: »Oba sva vse počela skupaj. Skupaj sva se učila, ker sva bila na začetku bolj nerodna. Stekleničko sem pripravljaj jaz, ko sem bil doma ali pa ponoči, čeprav to ni bilo velikokrat. Če se pa je kaj zbudila, pa sva vstajala in jo tolažila izmenično, tako, da sva se vsaj malo naspala. Tako se je nadaljevalo tudi po tem, ko sem šel jaz v službo«. (Mare, 33)

Aleš se je odločil, da dopust izkoristi kasneje. Odložil ga je na kasnejše obdobje, ko je bila hči stara 6 mesecev. Pove, da se mu je to zdela pametna odločitev in da so imeli več od tega, saj so si na ta način podaljšali dopust in preživeli skupaj skoraj cel mesec.

V naslednjem sklopu vprašanj me je zanimalo, če je prišlo do kakšnih sprememb v preživljanju prostega časa. Kaj so počeli pred porodom in kako pogosto, ter kako je s preživljanjem prostega časa sedaj, ko imajo otroka.

Aleš pove, da je imel pred rojstvom hčerke vsakodneвне hobije. Ukvarjal se je s športom, veliko je bral, navdušen pa je tudi nad filmi. Je po rojstvu otroka kaj opustil? »Ne, samo treba je vse prilagoditi spremenjenemu urniku in delovanju. Opustil sem vsakodnevnost. Šport in branje sta najbolj trpela.« (Aleš, 29) Tudi njegova partnerka je po porodu obdržala vse hobije. In kako jima je to uspelo? »Vse sva uspela nekako skoordimirati. Glede na to, da gre pri nas za 4-člansko družino je težko govoriti o razmerjih, vendar ciljava na to, da bo vsak imel dvakrat tedensko športno aktivnost posamezno. Drugo pa počneva skupaj. Lažje je, če greva zvečer ven posamezno, ker ne potrebujeva varstva«. (Aleš, 29)

Tudi Matej pove, da se že dolgo časa rekreativno ukvarja s športom in da tega tudi po rojstvu sina ni opustil. Njegova partnerka pa se je začela s športom ukvarjati šele po

rojstvu otroka, vendar družinsko življenje zaradi tega ne trpi. Pravi, da je skrivnost samo v usklajevanju med partnerjema.

Razloži pa, da je v preživljanju prostega časa vseeno prišlo do določenih sprememb.

»Spremenilo se je predvsem večerno življenje, saj sva pred otrokom veliko hodila v kino, večerje, pijačo s prijatelji, kar pa je ob prehodu na družinsko življenje z otrokom zelo težko početi, vsaj v prvem otrokovem letu. Kasneje je veliko lažje, saj vlogo varuške prevzamejo stari starši in si lahko vsaj kakšen dan v mesecu zorganiziraš malo bolj fleksibilno«. (Matej, 29)

Tudi Primož, Fičo in Mitja se svojim hobijem po rojstvu otroka niso odrekli in so jih celo obdržali v enakem obsegu kot prej. Mare in Jernej povesta, da sta hobije sicer obdržala, vendar se je frekvenca udejstvovanja razpolovila, enako velja za njihove partnerke.

Andrej je edini, ki se je odločil, da vsaj za nekaj časa po rojstvu otroka, opusti nogomet, ki ga je igral dvakrat tedensko. Ob tem pove: »Ne morem reči, da sem nogomet ravno opustil, recimo, da bo za nekaj časa počakal name, ker je trenutno nedvomno moja prioriteta družina in le družina. Kljub temu, da prostega časa dejansko ni več, sem vseeno veliko srečnejši kot kadarkoli prej. Nobeden šport ne more nadomestiti mojih občutkov, ko preživljam čas z otrokom.« (Andrej, 30)

Tudi njegova partnerka se je odločila, da vso svojo pozornost za nekaj časa posvetiti le svoji družini. Andrej razloži: »Trenirala je ples, sedaj si bo vzela nekaj časa, da si opomore, potem pa bo znova začela plesati. Ples je njena velika ljubezen že iz otroštva, zato jo pri tem vsekakor spodbujam in mi ne bo problema popaziti otroka, ko bo mamica odsotna«. (Andrej, 30)

Sledila so vprašanja povezana s spremembami v partnerstvu po rojstvu otroka. Šest od osmih respondentov je povedalo, da je do sprememb prišlo, a le Jernej označi te spremembe za negativne. Kot glavni razlog za to navede pomanjkanje časa, ki bi ga

preživela sama skupaj s partnerko. Ko ga sprašujem dalje, ugotovim, da z ženo otroka nista dala v varstvo vse do njegovega prvega leta starosti. V vrtec pa je začel hoditi šele z dopolnjenim drugim letom.

Tisti, ki so spremembe sicer zaznali, a jih označili kot pozitivne, pa so navedli svoje razloge zakaj je temu tako. Andrej pove: »Kaj naj rečem, še rajši jo imam (partnerko), pa sem že mislil, da to sploh ni mogoče. Do nje čutim neizmerno hvaležnost, ker mi je podarila najlepše darilo na svetu. Pa tudi ponosen sem nanjo, ker se tako dobro znajde v vlogi mamice, super je,...«. (Andrej, 30)

Mare pojasni, da se je njun odnos po rojstvu hčerke še poglobil: »Bolj sva navezana, povezana. Začela sva se pogovarjati in na ta način reševati konflikte. Pa kompromise sem začel sklepati, kar priznam, da mi to prej ni šlo ravno od rok«. (Mare, 33)

Matej poudari, kako pomembno je znati ohraniti čas tudi za partnerstvo: »Veliko pozornosti obeh se je preusmerilo na otroke, vendar sva se zelo hitro zavedla, da najine zveze ne smeva zanemarjati in da morava del časa posvečati tudi nama, ker se nama zdi, da je to bistveno za družinsko srečo«. (Matej, 29)

Tudi Aleš pove: »Veza je zrastle in se poglobila. Zdaj sva vezana bolj kot prej in pa tudi drugače. Še bolj uživava v skupnem življenju, mislim, da so prav vse spremembe na bolje«. (Aleš, 29)

Zanimalo me je tudi, če je kakšna stvar, ki jo zelo pogrešajo, pa so se ji morali zaradi družine, oziroma pomanjkanja prostega časa odreči. Večina odgovori nikalno, Aleš pa pove, da so prioritete, ki si jih postaviš odločitev posameznika.

»Mogoče bi bilo lažje prebiti več časa v službi in delati na lastnem razvoju. S tem, da otroci niso in ne smejo biti izgovor. Gre za mojo odločitev čemu se odrekam in zakaj. Dalo bi se marsikaj več narediti na poklicnem nivoju«. (Aleš, 29)

Tudi Mitja meni, da njegov karierni razvoj trenutno stagnira, vendar poudari, da se je tako odločil sam in mu za to ni žal.

Kot zadnje v tem intervjuju jim zastavim vprašanje o tem, katero obdobje bi sami označili kot srečnejše, če bi primerjali občutke v času nosečnosti in tiste po tem, ko so že postali očetje. Kar sedem od osmih očetov označi obdobje po rojstvu otroka za srečnejše, le eden se ne more odločiti in pove, da sta bili zanj obe obdobji srečni. Večini pa se zdita ti dve obdobji tako različni, da se občutkov v obeh sploh ne da primerjati.

Mare pove: »Definitivno je bolj srečno obdobje tisto, ko sem postal očka in ko vidim svojega otroka kako se razvija in raste. Je bila pa nosečnost tudi luštna, vendar neprimerljiva s tem kar imam sedaj«. (Mare, 33)

Mateju je rojstvo otrok spremenilo življenje: »V nosečnosti bistvenih sprememb življenjskega sloga ni, po rojstvu pa se stvari popolnoma spremenijo. Spremenijo se tudi cilji v življenju, pomembne postanejo druge stvari. Sam se z otroki odlično počutim, na spremenjen način življenja sem se hitro privadil. Užitek in občutek sreče, ko sem z družino se ne da primerjati z obdobjem pred«. (Matej, 29)

Tudi Primož se strinja: »Očetovstvo je definitivno srečnejše obdobje. Tu ne gre več za pričakovanje neznanega, temveč za izziv. Vsakodnevno veselje ob gledanju in igranju z otroki je definitivno neprimerljivo s čakanjem kaj in kdaj bo«. (Primož, 39).

Jernej pove: »Definitivno je srečnejše obdobje po rojstvu otroka, saj se ti vsaka vložena minuta povrne stokrat, ko te otrok objame in se stisne k tebi. Da ti občutek, da te potrebuje, da je odvisen samo od tebe in da si mu nenadomestljiv«. (Jernej, 29)

6.4 Interpretacija rezultatov raziskave

Ker me je zanimalo do kakšnih sprememb pride v vlogah bodočih očetov v obdobju nosečnosti in do kakšnih po rojstvu otroka, sem intervju razdelila na 3 obdobja: nosečnost, porod in obdobje po rojstvu otroka.

V prvem sklopu sem jim zastavila osem vprašanj z vsaj še enkrat toliko podvprašanji, ki niso bila strukturirana in so se razlikovala glede na podan odgovor in tok intervjuja.

Prva ugotovitev s tega dela intervjuja je bila, da se razvoj očetovske identitete pri očetih, ki nosečnosti s partnerko niso načrtovali, ne razlikuje od tistih, ki so nosečnost načrtovali in jo pričakovali. Lahko celo trdim (glede na dane odgovore), da sta se intervjuvanca, ki otroka nista načrtovala, izkazala za ena izmed najbolj aktivno vpletenih pričakujočih očetov. Tudi po rojstvu otroka sta obdobje pričakovanja in rojstva označila za izjemno pozitivna in pomembna dogodka v njunem življenju.

Veliko vprašanj je bilo namenjenih temu, da bi ugotovila kakšne vloge so moški prevzeli še v času pričakovanja otroka. Izkazalo se je, da so se prav vsi intervjuvanci udeleževali ginekoloških pregledov, nakupovali za bodočega člana, hodili v šolo za starše in se izobraževali glede nege in vzgoje otroka. To vsekakor kaže na aktivno vpletenost in sodelovanje bodočih očetov v času pričakovanja novega člana. Na ta način so sprejeli vlogo »pričakujočega očeta« in hkrati skrbnega partnerja, ki se skupaj z bodočo mamico pripravlja na novo življenje.

Glede na to, da velja čas pričakovanja otroka tudi za partnerski odnos za stresno obdobje, pa me je zelo presenetilo, da ni nihče izpostavil nekih večjih težav ali nesoglasij, ki bi se razvila v partnerstvu v tem času. Zanimivo je tudi, da večina trdi, da se jim življenje v času nosečnosti ni kaj dosti spremenilo, kljub temu, da v prejšnjih odgovorih navajajo kaj vse novega so počeli v tem obdobju (hodili na preglede in v šolo za starše s partnerko, se izobraževali, načrtovali, gradili hiše, opremljali, se selili, pomagali v gospodinjstvu...).

Predvidevam, da so v večini sprejeli vse te spremembe kot pozitivne in se jih zato niti ne zavedajo. Že samo besedo »sprememba« namreč velikokrat povezujemo z nečim

stresnim, novim, negotovim,...Ker so bile te novice v njihovem življenju dobrodošle, kljub temu, da niso bile nujno predvidene ali pričakovane, pa je samo sprejemanje takšnih sprememb velikokrat lažje ali pa poteka celo na nezavedni ravni.

Kaj pa njihovi občutki, njihove subjektivne percepcije dogodkov povezanih z nosečnostjo partnerke? Mislim, da ravno toliko različnih čustev, ki ob pogledu na pozitiven nosečniški test oblije nosečo žensko, točno toliko jih ob tej novici doživlja tudi moški.

Presenečenje, sreča, šok, veselje, strah, nemoč, žalost,...Vsa ta čustva so ob tako pomembni novici popolnoma pričakovani in realni odziv. Značilno je, da se v nekaj trenutkih v našem telesu odvijajo cel val različnih emocij, predvsem, ker se vsak posameznik v tistem trenutku zave, da je to nekaj stalnega, trajnega, nekaj, kar ne bo kar izginito, nekaj za kar boš odgovoren vse svoje življenje.

Kljub temu zastrašujočemu pogledu na »obveznost«, ki smo si jo zadali, pa obenem ugotovimo, da je otrok nekaj najlepšega, kar se nam lahko zgodi v življenju in da je starševstvo daleč najboljša in najzahtevnejša življenjska preizkušnja.

Vsa opisana čustva so doletela tudi moje intervjuvance, vendar pa večina poudari, da je ta mešanica različnih čustev le reakcija na šok, ki so ga doživeli ob tem, ko so izvedeli novico. Kasneje so se čustva umirila in pri večini so poleg skrbi za materialno preživetje, prevladale le še tiste pozitivne, prijetne emocije ob misli na dojenčka.

Ko sem jih ob koncu sklopa vprašanih povezanih z obdobjem nosečnosti vprašala, če bi to obdobje označili kot srečno in zakaj, so si bili kar enotni. Vsi so se strinjali, da je bilo pričakovanje otroka veselo obdobje, ki ju je s partnerko še bolj povežalo, hkrati pa jih je kar nekaj povedalo tudi, da sicer to je srečno obdobje, vendar je prava sreča prišla šele potem, ko so v naročje dobili težko pričakovanega otroka.

V nadaljevanju so sledila vprašanja, ki so se navezovala na rojstvo otroka. Zanimalo me je, če so bili pri porodu prisotni, kako se jim je zdelo rojstvo samo, kaj so počeli z otrokom in podobno. Ta vprašanja so bila zastavljena z namenom ugotavljanja same vključenosti/izključenosti moškega pri tem pomembnem dogodku, saj raziskave kažejo, da je prvi stik, ki ga oče naveže s komaj rojenim otrokom bistvenega pomena za njun nadaljnji odnos.

Izkaže se, da so bili pri porodu prisotni vsi intervjuvanci. Zelo pomembno je tudi dejstvo, da so bili vsi prisotni na svojo željo in željo partnerke, kar ravno tako kaže na to, da so se že pred porodom na to pripravljali, o porodu razmišljali in se s partnerko o tem tudi pogovarjali.

Samo doživljanje izkušnje poroda je bilo zelo subjektivno, dejstvo pa je, da je na večino porod pustil močan vtis. Da so mu lahko prisostvovali, pa se je izkazalo za pozitivno izkušnjo, ki je vplivala tako na odnos do partnerke, kot na odnos do njihovega otroka. Kljub temu, pa prisotnost očeta pri porodu ni pogoj za ustvarjanje pristnih vezi in razvoj očetovske identitete. Če ima oče interes in motivacijo, je možnosti za razvoj pristnih odnosov tudi po porodu še veliko.

Sledil je sklop vprašanj povezanih s časom po rojstvu otroka. Vsi intervjuvanci so neposredno po rojstvu ostali še nekaj ur s partnerico in novorojenčkom. Še bolj kot porod, je neposredno postnatalno obdobje tisto, ki je izjemnega pomena za ustvarjanje očetovskih, materinskih in družinskih vezi. Svoje partnerke in otroka so obiskovali v porodnišnici vsi, razen enega očeta, ki je moral takoj naslednji dan po porodu na službeno pot. Večinoma so porodnico obiskovali le bližnji sorodniki, tako, da je ostalo vsak dan nekaj časa tudi za to, da so ga v tistih prvih dneh preživeli sami trije.

Presenetil me je odgovor očeta, ki je rekel, da sta s partnerko že pred porodom načrtovala čas, ki ga bodo v porodnišnici preživeli skupaj kot družina. Odločila sta se, da bodo obiski drugih članov družine omejeni na eno uro, preostali čas pa bodo preživeli

sami. Razvoj zavedanja pomembnosti preživljanja prvih skupnih trenutkov je vsekakor pomemben korak, ki lahko ključno vpliva na razvoj novonastale družine.

Zanimalo me je tudi, če so intervjuvanci koristili očetovski dopust, ki je pomemben faktor omogočanja očetom, da nekaj časa preživijo z novorojenčkom in partnerko, ki je v tem času pomoči še kako potrebna. Vseh osem intervjuvancev je dopust koristilo, dolžina dopusta pa je bila odvisna od tega kje in koliko časa so zaposleni, ter od samih razmer v službi.

Spraševala sem jih po tem, kaj so takrat počeli in pri večini se je izkazalo, da so večji del nege otroka večinoma prepustili partnerki, medtem, ko so se oni osredotočili predvsem na pomoč pri gospodinjstvu. Kot razlog za to so večinoma navajali strah pred rokovanjem z dojenčkom, pred tem, da bodo naredili kaj narobe in podobno. Peščica pa je bilo vseeno takih, ki so z izjemo hranjenja, otroka previjali, kopali, pestovali, tolažili, uspavali.

Kljub temu, da so se vsi intervjuvanci (eni bolj in drugi manj) med potekom nosečnosti izobraževali o negi otroka in hodili v šolo za starše, pa se očitno po rojstvu otroka vseeno ne čutijo dovolj pripravljene in kompetentne prevzeti vlogo negovalca otroka v enaki meri, kot to stori mati. Je res tudi sposobnost pravilne nege novorojenčka biološko pogojena prednost matere, ali je to spet eden izmed neupravičenih stereotipov, ki so se zakoreninili v očetovskih predstavah o materinstvu?

Dejstvo je, da nekdo mora prevzeti skrb nad novorojenčkom in kljub raziskavam, ki kažejo na to, da imajo očetje enako razvito sposobnost skrbeti za otroka kot mati, je v prvih mesecih nega otroka še vedno v večini primerov domena matere.

Zanimale so me tudi reakcije na spremembe njihovega življenjskega ritma, ki so posledica prihoda novega člana. V ta namen sem jim zastavila vprašanja povezana s spremembami v preživljanju njihovega prostega časa in spremembami v partnerskem življenju.

Izkazalo se je, da je do sprememb v preživljanju prostega časa vsekakor prišlo, vendar ne pri vseh v enaki meri. Večinoma se je znižala le količina časa, ki so ga prej namenjali svojim aktivnostim, medtem, ko hobijev, razen enega intervjuvanca ni opustil nihče. Večina jih je poudarila, da je bistvo vsega v organizaciji in prilagajanju med partnerjema. Če se znata partnerja med seboj dogovoriti in skleniti določene kompromise, si lahko brez kakršnegakoli problema vsak izmed njiju kljub otroku vzame nekaj časa samo zase.

Tudi na vprašanje o doživljanju sprememb v okviru partnerskega odnosa, po rojstvu otroka, dobim potrditev, da so spremembe vsekakor bile. Šest od osmih intervjuvancev pove, da so to spremembe na bolje in da sta s partnerko sedaj še bolj povezana, medtem, ko en sprememb ni zaznal, drugi pa jih je označil za negativne.

Kot razlog za to navede predvsem pomanjkanje časa, ki bi ga preživela sama s partnerko, iz nadaljnjih vprašanj na to temo, pa razberem, da ni problem v izključenosti, kot sem na začetku predvidevala, temveč predvsem v občutku zapostavljenosti, saj je partnerka vso svojo energijo in pozornost preusmerila v otroka, kar je lahko za partnerja vsekakor tudi svojevrsten šok.

Moram priznati, da sem pričakovala več tovrstnih odgovorov, vendar je treba vzeti v obzir tudi dejstvo, da večina moških nekoliko težje izrazi čustva, ki so po njihovem mnenju v nasprotju z njihovo »moškostjo«, zato predvidevam, da je veliko občutij ostalo tudi prikritih.

Kot zadnje me je zanimalo, katero izmed obdobij bi oni sami označili kot srečnejše. Obdobje napetosti in pričakovanja njihovega potomca ali pa obdobje, ko pričakovanje postane sedanost? Od vseh dobim enak odgovor. Ti dve obdobji sta tako specifični, da sta med seboj popolnoma neprimerljivi. Kljub temu pa se vsi strinjajo, da je obdobje, ko so dobili otroka daleč najsrečnejše obdobje v njihovem življenju.

Kdaj se torej začne oblikovati očetovska identiteta? Glede na to, da so bili vsi moji intervjuvanci zelo aktivni že v času pričakovanja otroka, mislim, da je to dober pokazatelj začetka razvoja. Morda lahko s tega vidika označim obdobje nosečnosti za začetek razvoja očetovske identitete, vendar pa je pot še dolga in z rojstvom otroka se izzivi očetovstva in sprejemanje nove vloge šele dodobra začnejo. Kdaj točno sam razvoj očetovske identitete doseže svoj vrh pa je verjetno odvisno tudi od vsakega posameznika posebej.

V začetku raziskave sem postavila hipotezo, da se razvoj očetovske identitete začne z rojstvom otroka. Po končani raziskavi ugotavljam, da se razvoj očetovske identitete začne že v času nosečnosti, nadaljuje pa se po rojstvu otroka.

Preverjala sem tudi hipotezo, da se vloge bodočih očetov in očetov po rojstvu otroka spremenijo, oziroma so si različne. Ugotovila sem, da to vsekakor drži, saj sta si ti dve obdobji v očeh intervjuvanih očetov zelo različni.

Večina očetov je v nosečnosti prevzela vlogo »pričakujočega očeta«, ki se skupaj s partnerko pripravlja na rojstvo otroka. Kljub temu pa so razlike med spoloma še vedno neprimerljive. Če se za mater že z nosečnostjo začne neko novo življenje, se le-to za očete začne šele z rojstvom otroka. Za vse intervjuvane moške je bila še vedno edina realnost tista, ko so lahko otroka dejansko prijeli v roke.

Neposredno po rojstvu otroka je poglobljena vloga, ki jo prevzamejo moški, vloga »gospodinjskega pomočnika«, ki pa je nekakšna prehodna vloga, večinoma brez stalnega značaja. Ko gredo moški nazaj v službo, nanjo večinoma kar hitro pozabijo in se znova držijo svoje poglobljene vloge materialnega preskrbovalca in šele v drugi vrsti odgovornega očeta in predanega moža.

Ugotavljam, da do sprememb v vlogah bodočih očetov v primerjavi z vlogami očetov po rojstvu otroka vsekakor pride, le da so pri nekaterih te spremembe manj intenzivne in

komaj opazne, pri drugih pa so to velike spremembe, ki korenito vplivajo na življenje tako moškega kot celotne družine.

Glede na demografske podatke o intervjuvancih, ki sem jih pridobila na začetku intervjuja z anketnim vprašalnikom in jih primerjala z odgovori intervjuvancev, pa ugotavljam, da kraj bivanja, izobrazba in starost niso bistveno vplivali na subjektivne percepcije in intenziteto aktivne vključenosti in sodelovanja intervjuvancev tako v času nosečnosti, kot v času poroda in po rojstvu otroka. Predvidevam, da tovrstne korelacije sicer obstajajo, vendar je bil vzorec intervjuvancev v moji raziskavi premajhen, da bi se le te lahko pokazale.

7 PRIHODNOST OČETOVSTVA

Ko obravnavamo določeno problematiko, se venomer sprašujemo kako se bodo stvari odvijale v prihodnosti. Se bo razvoj aktivnega očetovstva upočasnjal ali pa je to šele začetek nove dobe, ki jo bo zaznamovala egalitarna delitev del med moškim in žensko tako v gospodinjstvu kot tudi pri negi in vzgoji otroka? Bodo moški zlezli iz oklepa in otroku pokazali tudi svojo senzibilno in čustveno plat in s tem dokazali, da tudi to ni izključna vloga matere?

Dejstvo je, da se sodobni oče ne trudi več igrati tradicionalne vloge; spusti se v doseg otroka, prilagodi se njegovemu razvoju, emocionalno in fizično se mu lahko približa le tako, da se spusti do njega. »Vendar pa, ko se telesi očeta in otroka dotikata, je to v kontekstu igre in ne ujčkanje (kot je to v primeru matere). A vsaj med igro je oče malčka dober oče, s tem ko, vsaj začasno, izgubi avtoriteto, ko se odreče vlogi gospodarja, izžareva pristen vtis.« (de Singly, 1993, 45)

Vprašanja odnosov moškega (očeta) do otroka v zadnjih desetletjih postajajo vse bolj aktualna. Kljub pomembnosti očetove prisotnosti v življenju otroka, pa je očetova vloga še vedno marginalna in potisnjena na rob. Strogo definirane vloge in naloge očeta in matere, ki so družbeno in zgodovinsko zakoreninjene vsekakor zavirajo razvoj novih pogledov na starševstvo.

Veliko je očetov, ki imajo velik interes in si želijo prestopiti meje ter stopiti na "materin teritorij", pa za to potrebujejo le nekaj spodbude, ki je velikokrat ni. Tu se pojavi vprašanje, če je izmenjava vlog sploh smiselna, ko pa je veliko lažje, če vsak starš opravlja vlogo, ki mu je privzgojena in v kateri se najbolje znajde.

Vsekakor mislim, da bodo potrebe in tudi želje po aktivnem očetovstvu še naraščale. Kariera in razvoj na področju dela ni več glavna domena moških. Če so bile pred desetletji sanje žensk biti popolna gospodinja, ki je sama sposobna poskrbeti za čim številčnejšo družino, medtem, ko moški služi denar, se to sedaj korenito spreminja. Tudi

ženske z otroci si želijo poslovnega uspeha, ki pa ga lahko dosežejo le ob pomoči partnerja, ki deloma prevzame skrb za gospodinjstvo in otroke.

Usklajevanje dela in družine je zelo zahtevno in povzroči marsikatero skrb ženske in matere, zato je pomoč med partnerjema bistvenega pomena pri uresničitvi in zadovoljitvi tovrstnih želja in potreb. Morda pa bomo tudi pri nas v prihodnje razvili programe za izobraževanje očetov kot imajo to na Švedskem in jim s tem omogočili lažje prilagajanje na novo vlogo?

Kakorkoli že, mislim, da je očetovska identiteta vsekakor upravičeno v krizi. Družbena pričakovanja so velika, očetje pa premalo spodbujani k prevzetju svoje nove vloge, ki se razlikuje od tiste očetovske vloge pod okriljem katere so bili vzgojeni sami. Vsekakor pa učinke prinese le obojestransko sodelovanje. Motivacija in interes očetov na eni strani, ter možnosti izobraževanja, ki bi očete usmerila in jim pokazala poti in načine do aktivnega starševstva na drugi.

8 ZAKLJUČEK

Družbeno okolje in trenutne življenjske, gospodarske, politične in tehnološke razmere zahtevajo spremembe na vseh področjih življenja. Spreminjajo se pričakovanja, ideali in vrednote družbe v kateri živimo. Vse to pa v veliki meri vpliva tudi na družinsko življenje, ki se na ta način skozi zgodovino vseskozi spreminja.

Vse več očetov se danes vključuje v odraščanje svojih otrok. To še posebej velja za demokratične države, in sicer tiste, ki so si kot razvojno smer določile sistematično in vsestransko zagotavljanje možnosti obeh spolov.

Možnost starševskega dopusta, ki ga lahko vzame oče, je vse bolj cenjena. Tudi premični delovni čas naj bi omogočil obema staršema preživeti več časa z otrokom. V družinah s takšnim urnikom naj bi bilo manj neskladij med službenimi in domačimi opravili. Le s prevzemanjem polne starševske odgovornosti lahko očetje prevzamejo človeško in ne le avtoritativno figuro. (Gelles, 1995, 280)

V moji diplomski nalogi sem se osredotočila na očetovsko vlogo in na spremembe, ki se zgodijo ob prehodu moških v očetovstvo, oziroma starševstvo. V ta namen sem opravila manjšo raziskavo, ki je razkrila kakšne vloge prevzamejo bodoči očetje v nosečnosti, koliko se moški aktivno vključujejo v času pričakovanja otroka, ter kakšne so njihove vloge po rojstvu otroka. Poleg vsega pa me je zanimala tudi čustvena plat, njihovo dojemanje, skratka subjektivne percepcije moških v obeh obdobjih.

Izkazalo se je, da se je očetovska vloga vsekakor spremenila in, da so očetje postali mnogo bolj aktivni kot so bili pred desetletji. Kljub temu, da čas nosečnosti v njihovih očeh ne vpliva dosti na njihovo življenje in je njihova percepcija bodočega očetovstva še nekje v oblakih, si prizadevajo k čim večji pripravljenosti na sam dogodek in dogajanje po njem.

Očetovska pripravljenost na porod ter nego in varstvo otroka, lahko odločilno vpliva na njihovo kasnejšo vpletenost. Oče, ki že predhodno zbira informacije, se čuti samozavestnejšega in je bolj pripravljen aktivno sodelovati pri negi otroka. Ostali se v večini ravno zaradi lastne negotovosti, odločijo za pomoč v gospodinjstvu.

Z leti se vedno več očetov odloča za prisotnost pri porodu. Očetje v moji raziskavi sam dogodek rojstva otroka označijo kot najmočnejšo izkušnjo v njihovem življenju. Kar je bilo prej megleno, sedaj postane jasno kot beli dan. Njihovi občutki ob pogledu na otroka so neprimerljivi z brcami v trebuhu. Bitje na ultrazvočni sliki postane mali človek.

Zaključim lahko, da vključenost moških že v času nosečnosti in pa njihova prisotnost pri rojstvu otroka vsekakor pozitivno vplivajo na prisotnost očeta po porodu, ter na tkanje nadaljnjih tako očetovskih, kot tudi partnerskih in družinskih vezi.

Številne raziskave zadnjih let kažejo na izredno pomembnost očetovega lika in njegovega vpliva na otrokov osebnostni razvoj. Prisotnost očeta vpliva na razvoj otrokove ustvarjalnosti, samostojno udejstvovanje in splošno prilagodljivost zahtevam stvarnosti, ter na razvoj otrokove socialne zrelosti. Obenem raziskave kažejo tudi na to, da tesni stiki z očetom v zgodnjem otroštvu širijo začetni socialni in čustveni repertoar otroka.

»Očetova prisotnost in dostopnost dajeta otroku možnost, da poleg matere še oče postane kar najbolj pomemben predmet ljubezni«. (Swedin v Zavrl 1999, 62)

9 LITERATURA

1. Arenes, Jacques. 2003. *Je oče še del družine?* Ljubljana: Oka, otroška knjiga.
2. Barnett, Rosalind in Grace K. Baruch. 1988. Correlates of father's participation in Family work. V *Fatherhood today: Man s changing Role in the Family*, ur. Phyllis Bronstein in Caroline P. Cowan, 66-79. New York: John Wiley and Sons.
3. Bibaleze.si. 2008. *Starševstvo: očetovstvo*. Dostopno prek: http://bibaleze.si/arhiv//starsi?&page=5&p_all_items=365 (december 2008).
4. Brajša, Pavao. 1987. *Očetje kje ste?* Ljubljana: Delavska enotnost.
5. Cohen, Theodore. 1993. What do fathers provide? Reconsidering the Economic and Narturant Dimensions of Men as Parents. V *Men, Work and Family*, ur. James C. Hood, 1-23. Newbury Park: Sage Publications.
6. Cowan, A. Philip. 1988. Becoming a Father. A time of Change, an Oportunity for Development. V *Fatherhood today: Man s changing Role in the Family*, ur. Phyllis Bronstein in Caroline P. Cowan, 13-36. New York: Wiley John and sons.
7. Gelles, Richard. 1995. *Contemporary Families: A Sociological View*. New Delhi: Sage Publications.
8. Jogan, Maca. 2001. *Seksizem v vsakdanjem življenju*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
9. Kanter, M. Rosabeth. 1987. A father as a Bag full of Money: The person, the Position and the simbol of the Father. V *Unravelling Fatherhood*, ur. Trudie Knjin in Anne C. Mulder, 6-27. Dodrecht Holland: Foris Publications.

10. Knijn, Trudie in Claire Mulder. 1987. *Unravelling Fatherhood*. Dordrecht Holland: Foris Publications.
11. Lamb, Michael E. 1997. The Development of Father-Infant Relationships. V *The Role of the Father in Child Development*, ur. Michael E. Lamb, 104-121. New York: John Wiley and Sons.
12. Levy-Shiff, Rachel. 1999. Father s cognitive appraisals, coping strategies, and support resources as correlates of adjustment to parenthood. *Journal of family psychology* 13 (4):554-567.
13. Parke, Ross. 1996. *Fatherhood*. Cambridge, Massachusetts, London: Harvard University Press.
14. Rener, Tanja. 1995. Ideologija krize. V *Družine: različne-enakopravne*, ur. Tanja Rener, Vika Potočnik in Vera Kozmik, 15-23. Ljubljana: Vitrum.
15. Rener, Tanja, Alenka Švab, Tjaša Žakelj in Živa Humer. 2005. *Perspektive novega očetovstva v Sloveniji: Vpliv mehanizma očetovskega dopusta na aktivno očetovanje*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
16. Ringaraja.net. 2004. *Forum partnerstvo: Novopečeni očetje*. Dostopno prek: http://www.ringaraja.net/forum/novopeceni_očetje/m_89150/tm (2. junij 2004).
17. Singly, Francois. 1993. The Social Construction of a new Paternal Identity. V *Fathers in the Families of Tomorrow*, 42-62. Report from the Conference.
18. Siol.net. 2009. *Vse več očetov navzočih pri porodu*. Dostopno prek: http://www.siol.net/slovenija/zdravje/2009/06/očetje_pri_porodu.aspx (15. junij 2009).

19. Swedin, George. 1996. Sodobno švedsko očetovstvo. V *Prostori moškosti: osem esejev o odnosih med spoloma, starševstvu in moškosti*, ur. Goran Bergstrand, 118-140. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
20. Švab, Alenka. 2000. Poti in stranpoti novih očetovskih identitet: nekaj misli o sociološki interpretaciji novega (postmodernega) očetovstva. *Teorija in praksa* 37: 248-268.
21. --- 2001. *Družina: od modernosti k postmodernosti*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
22. --- 2002. Mesto družine–družbena funkcionalnost družine v postmodernosti. *Časopis za kritiko znanosti* 30: 79-93.
23. Zaviršek, Darja. 1994. *Ženske in duševno zdravje: O novih kulturah skrbi*. Ljubljana: VŠSD.
24. Zavrl, Nataša. 1999. *Očetovanje in otroštvo*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
25. Žmuc-Tomori, Martina. 1989. *Klic po očetu*. Ljubljana: Cankarjeva Založba.

PRILOGE

Priloga A: Demografski vprašalnik

1. **Starost ?**
2. **Kraj bivanja ?**
3. **Izobrazba ? (obkroži črko)**
 - a.) Osnovnošolska
 - b.) Srednješolska
 - c.) Visokošolska
 - d.) Višješolska
4. **Vaš poklic ?**
5. **Trenutna zaposlitev?**
6. **Število otrok?**
7. **Starost otrok?**
8. **S kom živite? (obkroži)**
 - a.) s partnerko in najinimi otroci
 - b.) s partnerko in otroci iz moje prejšnje zveze
 - c.) s partnerko in otroci iz njene prejšnje zveze
 - d.) s partnerko, najinimi otroci in otroci iz prejšnjih zvez
 - e.) s partnerko, otroci in starimi starši
 - f.) drugo (napiši)

Priloga B: Intervju

1. Koliko ste bili stari, ko ste dobili prvega otroka ? koliko časa je minilo od rojstva zadnjega otroka?
2. Kako ste izvedeli za partnerkino nosečnost/na kakšen način vam je sporočila? Kakšen je bil vaš odziv? Na kaj ste prvo pomislili, ko vam je sporočila novico, da boste postali očka?
3. Je bil otrok načrtovan?
 - ste si ga zelo želeli?
4. Ste bili s partnerko na prvem ginekološkem pregledu(UZ)? Če DA: Ali ste bili tam na svojo željo ali na željo partnerke?
 - kako pa izgleda slika otroka na ultrazvoku?(kako se je vi spomnite)
 - kakšne informacije vam je ob tem podala ginekologinja? (vse kar se spomnite, da vam je ob prvem UZ povedala)
 - kako ste se počutili, ko ste prvič videli in slišali bitje srca vašega otroka?
5. Ste bili prisotni tudi na nadaljnjih UZ pregledih?
 - kakšen je bil občutek, ko ste lahko na ta način spremljali rast in razvoj svojega otroka?
 - je ultrazvok prispeval tudi k jasnejši predstavi o tem, da vaš otrok dejansko obstaja?
6. Sta s partnerko skupaj nakupovala potrebščine za bodočega člana?
 - ste hodili s partnerko v šolo za starše?
7. Kako sta si organizirala življenje v času nosečnosti?
 - so bili kakšni zdravstveni zapleti, ali je bilo z nosečnostjo vse ok? (kar se spomnite)

- kdaj sta povedala drugim? (domačim, prijateljem, v službi...)
- ali je žena v času nosečnosti hodila v službo? Do kdaj?
- ali se vama je življenje kaj spremenilo-v času nosečnosti?
- se je odnos med vama v času nosečnosti kaj spremenil? (sta se bolj zblížala, več prepirala...)
- ste kaj več pomagali v gospodinjstvu, kot prej? Kaj konkretno ste počeli?
- sta načrtovala življenje kako bo po rojstvu?
- kje sta dobivala informacije o nosečnosti, porodu, negi otroka?
- sta jih pridobivala skupaj?ste tudi sami brali revije, brskali po forumih?

8. Ali je bilo v nosečnosti v vajinem odnosu vse u redu?

- ali sta se s partnerko o vsem sporazumela? – ali je prišlo do kakih nesporazumov: npr. glede tega kako sta načrtovala življenje po rojstvu, kako vidita vzgojo otroka, nego itd. (če lahko opišete v čem si nista bila enotna).
- je imela partnerka kaj drugačne poglede od vas glede tega?
- bi lahko rekli, da je bila za vas nosečnost partnerke in pričakovanje novega člana srečno obdobje ali ne ? zakaj?

9. Ste bili prisotni pri rojstvu otroka?

- je bila to vaša želja?
- kako je potekal sam porod-če lahko opišete kako se je začelo itn.?
- je bilo hitro?
- kaj konkretno ste vi počeli med porodom?
- je bilo tako, kot ste si predstavljali, da bo? Če NE - kakšna pa je bila vaša predstava?

10. Kaj se je dogajalo takoj po rojstvu? (opišite dogajanje v porodni sobi)

- prvi občutki?
- ste vi prerezali popkavnico?

- ste po porodu ostali s partnerko in otrokom v porodni sobi? kaj vse ste takrat počeli?

11. Ste obiskovali partnerko v porodnišnici?

- kdo vse je še hodil na obiske?
- ste bili kdaj tudi sami trije?
- ste pestovali otroka?

12. Ali ste koristili očetovski dopust?

- koliko dni?
- ste ga koristili po svoji želji?
- kaj konkretno ste takrat doma počeli?
- ste otroka tudi previjali, oblačili, kopali, hranili, tolažili?
- ste več pomagali pri negi otroka ali v gospodinjstvu?

13. Ste imeli pred rojstvom otroka kakšne hobije?

- kako pogosto/kolikokrat na teden, mesec ste imeli te dejavnosti?
- jih imate še vedno ali ste kaj opustili?
- je prišlo torej v preživljanju vašega prostega časa do kakšnih sprememb in kakšnih?
- ima tudi vaša partnerka kakšne hobije?
- jih je obdržala tudi po rojstvu otroka? kako si s partnerko to delita-v kakšnem razmerju?

14. Se je vaš odnos s partnerko po rojstvu otroka spremenil?

- če DA - Kaj konkretno se je spremenilo?
- bi vi te spremembe označili za pozitivne ali negativne?
- je kakšna stvar, ki jo zelo pogrešate in ki ste se je odrekli zaradi družine oziroma pomanjkanja prostega časa?

15. Če bi primerjali vaše občutke v času nosečnosti in tiste po tem, ko ste postali očka, katero je bilo za vas srečnejše obdobje in zakaj?